

คำแปลเป็นภาษาไทยโดยตัดตอนมาจากต้นฉบับภาษาอังกฤษ*

รายงานของผู้รายงานพิเศษแห่งสหประชาชาติว่าด้วยการทรมานและการประติบัติหรือการลงโทษที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรี (UN Special Rapporteur on torture and other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment)

20 มีนาคม 2563

เอกสาร UN ที่ A/HRC/43/49

เสนอต่อคณะมนตรีสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (Human Rights Council) ในการประชุมรอบที่ 43 ระหว่างวันที่ 24 กุมภาพันธ์ ถึง 20 มีนาคม 2563 อเจนด้าที่ 3

ดูรายงานฉบับเต็มได้ที่: <https://undocs.org/A/HRC/43/49> (ภาษาอังกฤษ)

*คำแปลอย่างไม่เป็นทางการโดยคณะกรรมการนักนิติศาสตร์สากล (ICJ)

[...]

ข: แนวคิดเกี่ยวกับการทรมานทางจิตใจ

1. บทนิยามสำหรับการทำงาน

17. “การทรมานทางจิตใจ” (Psychological Torture) ไม่ใช่คำศัพท์เฉพาะทางด้านกฎหมายระหว่างประเทศ แต่ได้ถูกนำไปใช้ในสาขาวิชาต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นนิติศาสตร์ แพทยศาสตร์ จิตวิทยา จริยธรรม ปรัชญา ประวัติศาสตร์ และสังคมศาสตร์ เพื่อเป้าหมายที่แตกต่างและด้วยการตีความที่หลากหลาย ผู้รายงานพิเศษตระหนักดีว่า ความเข้าใจต่าง ๆ ของคำนี้ล้วนมีความชอบธรรม ความเหมาะสม และเป้าหมายในตัวเองในสาขาวิชานั้น ๆ ในรายงานฉบับนี้ ผู้รายงานพิเศษจะศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับ “การทรมานทางจิตใจ” จากมุมมองของกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ โดยสอดคล้องอาณัติที่ได้รับมอบหมาย

18. จากอนุสัญญาต่อต้านการทรมาน ข้อที่ 1 สารของแนวคิดเกี่ยวกับการ “ทรมาน” คือ การทำให้เกิดความเจ็บปวดหรือความทุกข์ทรมานอย่างสาหัสโดยเจตนาและตั้งใจ “ไม่ว่าทางกายหรือทางจิตใจ” การระบุถึงความเจ็บปวดหรือความทุกข์ทรมาน “ทางจิตใจ” และ “ทางกาย” คู่กันอย่างเฉพาะเจาะจงนี้มักถูกใช้เป็นฐานทางกฎหมายสำหรับแนวคิดเกี่ยวกับการทรมานทางจิตใจ ดังนั้น ภายใต้กฎหมายสิทธิมนุษยชน การทรมาน “ทางจิตใจ” (psychological torture) ส่วนใหญ่จึงมักถูกเข้าใจว่าหมายถึง การทำให้เกิดความเจ็บปวดหรือความทุกข์ทรมาน “ทางจิตใจ” (mental) ในขณะที่ การทรมาน “ทางกายภาพ” จะหมายถึง การทำให้เกิดความเจ็บปวดหรือความทุกข์ทรมาน “ทางกาย”¹⁴

19. ด้วยจุดยืนดังกล่าว เช่นเดียวกับกับผู้ทรงอาณัติก่อนหน้า (E/CN.4/1986/15 ย่อหน้า 118) ผู้รายงานพิเศษเห็นว่า ภายใต้กฎหมายสิทธิมนุษยชนนั้น “การทรมานทางจิตใจ” ควรถูกตีความให้ครอบคลุมวิธีการ กลวิธี และสภาพแวดล้อมทั้งหมดที่มีเจตนาหรือถูกออกแบบให้ทำให้เกิดความเจ็บปวดหรือความทุกข์ทรมานอย่างสาหัสทางจิตใจอย่างจงใจ โดยไม่ใช่หรือไม่ใช่เกิดจากผลของความเจ็บปวดหรือความทุกข์ทรมานอย่างสาหัสทางกาย นอกจากนี้ ผู้รายงานพิเศษยังมีความเห็นต่อว่า “การทรมานทางกายภาพ” ควรถูกตีความให้ครอบคลุมวิธีการ กลวิธี และสภาพแวดล้อมทั้งหมดที่มีเจตนาหรือถูกออกแบบให้ทำให้เกิดความเจ็บปวดหรือความทุกข์ทรมานอย่างสาหัสทางกายอย่างจงใจ โดยไม่คำนึงถึงการก่อให้เกิดความเจ็บปวดหรือความทุกข์ทรมานทางจิตใจที่เกิดขึ้นไปพร้อมกัน

¹⁴ Luban and Shue, “Mental torture”.

2. การแยก “วิธีการ” ออกจาก “ผล” และ “เหตุผล”

20. แม้ว่าความแตกต่างที่ถูกนำเสนอระหว่างวิธีการทรมาน “ทางกายภาพ” กับ “ทางจิตใจ” จะปรากฏอย่างค่อนข้างตรงไปตรงมาและถูกระบุในข้อความของอนุสัญญาโดยตรง แต่การนำแนวคิดดังกล่าวไปปรับใช้อย่างสอดคล้องและสม่ำเสมอมีข้อพิงระวังบางประการ อันเกิดจากข้อเท็จจริงที่ว่า การพุดคุยในวงกว้างเกี่ยวกับมิติทางจิตใจของการทรมานสามารถแบ่งออกเป็นอย่างน้อยสามสายที่คู่ขนานและมีความสำคัญเท่าเทียมกัน ซึ่งเกี่ยวข้องกับวิธีการทรมานทางจิตใจ (เช่น กลวิธี) ผลทางด้านจิตใจ (เช่น ผลสืบเนื่อง) และเหตุผลทางจิตวิทยา (อาทิ เป้าหมาย) ของการทรมาน

21. ประการแรก ความแตกต่างระหว่างวิธีการทรมานทางกายภาพกับจิตใจไม่ควรบดบังข้อเท็จจริงที่ว่า “การทรมาน” ในแง่กฎหมายแล้วเป็นแนวคิดที่เป็นเอกภาพ วิธีการในการทรมานทั้งปวงล้วนจะต้องเป็นไปตามข้อห้ามและความรับผิดชอบทางกฎหมายเดียวกัน ไม่ว่าจะความเจ็บปวดและความทุกข์ทรมานที่เกิดขึ้นนั้นจะมีลักษณะ “ทางกาย” หรือ “ทางจิตใจ” หรือทั้งสองลักษณะร่วมกันก็ตาม ดังนั้น เป้าหมายของการแยกความแตกต่างระหว่างวิธีการทรมานทาง “จิตใจ” กับ “กายภาพ” นี้จึงไม่ใช่การชี้ให้เห็นความแตกต่างในแง่ระยะทางกฎหมายหรือความไม่ชอบด้วยกฎหมาย แต่เป็นการชี้แจงว่าข้อห้ามสำหรับการทรมานโดยทั่วไปนั้นครอบคลุมวิธีการที่ไม่ใช่ตัวกลางหรือผลของความเจ็บปวดหรือความทุกข์ทรมานอย่างสาหัสทางร่างกายอย่างน้อยเพียงใด

22. ประการที่สอง การพุดคุยเกี่ยวกับวิธีการทรมานทางจิตใจ (เช่น กลวิธี) ไม่ควรถูกนำไปผสมปนเปกับการพุดคุยเกี่ยวกับผลทางด้านจิตใจ (เช่น ผลสืบเนื่อง) ของการทรมาน ในความเป็นจริงแล้ว ทั้งวิธีการทรมานทางกายภาพและจิตใจต่างก็ส่งผลทั้งทางกายภาพและจิตใจทั้งคู่ (E/CN.4/1986/15, ย่อหน้า 118) ดังนั้น การทำให้เกิดความเจ็บปวดและความทุกข์ทรมานทางกายจึงนำไปสู่ความทุกข์ทรมานทางจิตใจด้วยเกือบจะเสมอ ไม่ว่าจะเป็บบาดแผลทางจิตใจอย่างรุนแรง ภาวะซึมเศร้า และความเสียหายทางจิตใจและอารมณ์รูปแบบอื่น เช่นเดียวกัน การทำให้เกิดความเจ็บปวดหรือความทุกข์ทรมานทางจิตใจก็ส่งผลกระทบต่อการทำงานของร่างกายและอาจก่อให้เกิดความเสียหายทางกายภาพถาวรได้หรือแม้แต่การเสียชีวิต เช่น ความล้มเหลวของระบบประสาทหรือภาวะหัวใจล้มเหลว ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับความรุนแรงและระยะเวลาด้วย ในแง่ความรุนแรงนั้น สิ่งกระตุ้นความเครียดทางจิตใจและกายภาพล้วนสามารถก่อให้เกิดความทุกข์ทรมานอย่างสาหัสได้เหมือน ๆ กัน (A/HRC/13/39, ย่อหน้า 46)¹⁵ เพราะฉะนั้น ในแง่มุมมองด้านจิตสรีรวิทยา ความแตกต่างระหว่างการทรมานทาง “กายภาพ” กับ “จิตใจ” จึงมีประโยชน์ในเชิงแนวคิด การวิเคราะห์ และการสอนเป็นหลัก โดยไม่ได้มีเพื่อชี้ว่าในทางปฏิบัติมีมิติของการทรมาน

¹⁵ Başoğlu, “Torture and its definition in international law”, p. 37.

สองมิติที่เป็นอิสระและแยกออกจากกันโดยสิ้นเชิงอยู่ และไม่ได้หมายความว่าลำดับชั้นของความรุนแรงระหว่าง การทรมานทาง “กายภาพ” กับ “จิตใจ” ไต่ ๆ

23. ประการที่สาม มิติด้านจิตใจของการทรมานที่มีความแตกต่างเฉพาะตัว คือ เหตุผลของการทรมานด้านจิตใจ (เช่น เป้าหมาย) ในแง่ของการใช้งาน การทรมานไม่ว่าในรูปแบบใดก็ใช้ความเจ็บปวดหรือความทุกข์ทรมานอย่าง สาทิสเป็นเครื่องมือในการบรรลุเป้าหมายโดยจงใจทั้งสิ้น (A/72/178, ย่อหน้า 31) ในแง่วิธีการ เป้าหมายดังกล่าว อาจบรรลุได้โดยทำให้เกิดความเจ็บปวดหรือทุกข์ทรมาน “ทางกาย” หรือ “ทางจิตใจ” หรือร่วมกัน และซึ่งใน แต่ละกรณีจะก่อให้เกิดผลทางกายภาพและจิตใจในสัดส่วนที่แตกต่างกัน อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติแล้ว การทรมาน ไม่ได้มีลักษณะทางกายภาพเพียงอย่างเดียว แต่มีเป้าหมายเพื่อส่งผลกระทบต่อจิตใจและอารมณ์ของเหยื่อหรือ บุคคลที่สามที่เป็นเป้าหมายด้วยอยู่เสมอ¹⁶ วิธีการทรมานทางกายภาพจำนวนมากตั้งใจสร้างและใช้ประโยชน์จาก ความขัดแย้งภายในทำให้เหยื่อเหนียวแน่น เช่น สิ่งให้เชลยอยู่ในท่าที่ก่อให้เกิดความตึงเครียดทางร่างกายและเผชิญ การข่มขู่ว่าจะข่มขืนหากขัดขืน ความขัดแย้งภายในในลักษณะคล้ายคลึงกันนี้อาจถูกกระตุ้นโดยไม่ผ่านความ เจ็บปวดทางร่างกาย ยกตัวอย่างเช่น การสั่งให้ผู้กักขังช่วยตัวเองต่อหน้าผู้คุมและนักโทษคนอื่น ๆ และข่มขู่ว่าจะ ข่มขืนเช่นเดียวกันหากขัดขืน ดังนั้น ความแตกต่างระหว่างการทรมานทาง “กายภาพ” และ “จิตวิทยา” จึงไม่ได้ ให้นัยยะเกี่ยวกับความแตกต่างของเหตุผลเชิงปฏิบัติ แต่สื่อถึงช่องทางเชิงระเบียบวิธีที่ผู้กระทำความผิดเลือกใช้ในการ ให้เหตุผลต่อการกระทำ

3. การแยกความแตกต่างระหว่างการทรมานทางกายภาพแบบ “ไม่ทิ้งร่องรอย (no marks)” และ “ไม่แตะ เนื้อต้องตัว (no touch)” กับทางจิตใจ

24. แม้ว่าวิธีการทรมานที่ทำให้เกิดการบาดเจ็บทางร่างกายที่สามารถมองเห็นได้นั้นมักจะไม่ถูกถือว่าเป็น “การ ทรมานทางจิตใจ” แต่การทรมานทางจิตใจบางครั้งอาจถูกเหมารวมกับการทรมานแบบ “ไม่ทิ้งร่องรอย” อันมี จุดมุ่งหมายเพื่อหลีกเลี่ยงการทิ้งร่องรอยที่มองเห็นได้บนร่างกายของเหยื่อ และการทรมานแบบ “ไม่แตะเนื้อต้อง ตัว” อันมีจุดมุ่งหมายเพื่อหลีกเลี่ยงการทำให้เกิดความเจ็บปวดหรือความทุกข์ทรมานผ่านการมีปฏิสัมพันธ์ทาง กายภาพโดยตรง อย่างไรก็ตาม เป็นความจริงแล้ว ทั้งการทรมานแบบ “ไม่ทิ้งร่องรอย” และ “ไม่แตะเนื้อต้อง ตัว” ยังอาจมีลักษณะทางกายภาพได้ด้วย และในกรณีเช่นนั้นจะแตกต่างจากการทรมานทางจิตใจ

25. โดยเฉพาะอย่างยิ่ง แม้ว่าจุดประสงค์ของการทรมานทางกายภาพแบบ “ไม่ทิ้งร่องรอย” นั้นจะเป็นไปเพื่อ หลีกเลี่ยงการทิ้งร่องรอยที่มองเห็นได้บนร่างกายของเหยื่อ แต่เป้าหมายของมันยังเป็นการจงใจทำให้เกิดความ เจ็บปวดหรือความทุกข์ทรมานทางกายอย่างสาหัส กลวิธีในการทรมานทางกายภาพแบบ “ไม่ทิ้งร่องรอย” บาง

¹⁶ Sveaass, “Destroying minds”, pp. 313–314.

กลวิธีสามารถบรรลุเป้าหมายความเจ็บปวดหรือความทุกข์ทรมานที่ต้องการได้โดยฉับพลันและโดยตรง เช่น การทุบตีส่วนใดส่วนหนึ่งของร่างกายด้วยวัตถุที่ถูกห่อหุ้มไว้ การจำลองการจมน้ำ (“waterboarding” หรือ “wet submarine”) หรือการทำให้ขาดอากาศหายใจโดยใช้ถุงพลาสติกครอบหัว (“dry submarine”) กลวิธีในการทรมานทางกายภาพแบบ “ไม่ทิ้งร่องรอย” ยังได้แก่การทำให้เกิดความเจ็บปวดหรือความทุกข์ทรมานที่มี “ความรุนแรงในระดับต่ำ” ในช่วงต้นอย่างต่อเนื่องและ/หรือค่อย ๆ สะสม โดยถูกคำนวณให้พัฒนาไปเป็นระดับความรุนแรงที่ยากที่จะทนได้อย่างช้า ๆ เช่น การบังคับให้ยืนหรือหมอบ หรือการใส่พันธนาการในท่าที่สร้างความตึงเครียด แม้ว่ากลวิธีต่าง ๆ เหล่านี้จะถูกคำนวณเพื่อหลีกเลี่ยงการทิ้งร่องรอยที่มองเห็นได้ด้วยตาเปล่าและโดยผู้สังเกตที่ไม่เชี่ยวชาญ แต่หลายกลวิธียังคงก่อให้เกิดผลสืบเนื่องทางกายภาพตามมาได้ เช่น การบวม รอยขีดข่วน รอยฟกช้ำ และการระคายเคือง ซึ่งผู้เชี่ยวชาญด้านนิติเวชที่มีประสบการณ์จะสามารถตรวจพบลักษณะดังกล่าวได้อย่างแม่นยำและสามารถชี้ระยะเวลาที่เกิดขึ้นเป็นวันหรือหลายสัปดาห์ก่อนหน้าได้ อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติ การเกิดอุปสรรคและความล่าช้า รวมถึงการขาดความเชี่ยวชาญ ศักยภาพ และความเต็มใจของเจ้าหน้าที่สืบสวนสอบสวนทำให้การร้องเรียนเกี่ยวกับการทรมานแบบ “ไม่ทิ้งร่องรอย” ส่วนใหญ่ไม่ได้รับการสืบสวนสอบสวนโดยสิ้นเชิง หรืออาจถูกปฏิเสธโดยง่ายเนื่องจากขาดหลักฐาน

26. เช่นเดียวกัน การทรมานทางกายภาพแบบ “ไม่แตะเนื้อต้องตัว” ซึ่งหลีกเลี่ยงการมีปฏิสัมพันธ์ทางกายภาพโดยตรง แต่ยังคงเป็นการตั้งใจควบคุมหรือใช้ความต้องการ หน้าที่ และการตอบสนองทางจิตใจเป็นเครื่องมือในการทำให้เกิดความเจ็บปวดหรือความทุกข์ทรมาน การทรมานแบบนี้โดยปกติมักจะรวมถึงความเจ็บปวดที่เกิดจากการข่มขู่ให้อยู่ในท่าทางที่ก่อให้เกิดความตึงเครียด หรือการก่อกวนการรับรู้ความรู้สึกหรือการก่อกวนทางสรีรวิทยาอย่างรุนแรง ผ่านการใช้อุณหภูมิสุดขั้ว เสียงดัง แสงจ้า หรือกลิ่นเหม็น การบังคับไม่ให้นอน ไม่ให้กินอาหารหรือน้ำ การห้ามหรือกระตุ้นการปัสสาวะ อุจจาระ หรืออาเจียน หรือการบังคับสัมผัสสารที่ใช้ในเภสัชกรรม หรือให้เกิดอาการขาดยา โดยแม้ว่ากลยุทธ์เหล่านี้จะจงใจใช้ร่างกายของเหยื่อเองในการทำให้เกิดความเจ็บปวดและความทุกข์ทรมาน แต่บางครั้งกลวิธีเหล่านี้ก็ถูกเรียกว่าเป็นการทรมานทางจิตใจด้วย เนื่องจากเหตุผลทางจิตใจและผลในการสั่นคลอนจิตใจและอารมณ์ของมนุษย์ของมัน และการสัมผัสทางกายภาพระหว่างผู้ทรมานและเหยื่อที่เป็นไปโดยจำกัด อย่างไรก็ตาม หากกลวิธีทรมานแบบ “ไม่แตะเนื้อต้องตัว” ทำให้เกิดความเจ็บปวดหรือความทุกข์ทรมานทางกายอย่างสาหัสไม่ว่าในรูปแบบใด กลวิธีนี้ก็ควรจะถือว่าเป็นการทรมานทางกายภาพ

ค. การปรับใช้องค์ประกอบของการทรมาน

27. แนวคิดเกี่ยวกับการทรมานทางจิตใจตามที่นิยามข้างต้นนำไปสู่คำถามเกี่ยวกับการตีความองค์ประกอบที่ใช้ในการบ่งชี้การทรมานนอกเหนือไปจากที่ระบุในรายงานฉบับก่อนหน้า (A/72/178, ย่อหน้า 31; A/73/207, ย่อหน้า 6-7; และ E/CN.4/2006/6, ย่อหน้า 38-41) คำถามเหล่านี้ทั้งปวงล้วนเกี่ยวข้องกับองค์ประกอบ “เชิงสาระ”

ของคำนิยาม ซึ่งทำหน้าที่นิยามการกระทำที่ถือว่าเป็นการทรมาน ในขณะที่องค์ประกอบ “เชิงคุณลักษณะ” ซึ่งทำหน้าที่นิยามระดับการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับเจ้าหน้าที่รัฐที่จำเป็นต่อความรับผิดชอบของรัฐในการทรมาน ได้ถูกพูดถึงโดยละเอียดในรายงานก่อนหน้า¹⁷ นี้ไปแล้ว เพราะฉะนั้น รายงานฉบับนี้จึงไม่จำเป็นต้องพูดซ้ำอีก (A/74/148, ย่อหน้า 5)

1. ความเจ็บปวดหรือความทุกข์ทรมานอย่างสาหัส

28. กลไกต่อต้านการทรมานระหว่างประเทศได้ให้ความกระจ่างว่า คำนิยามของการทรมานไม่จำเป็นต้องเป็นการทำให้เกิดความเจ็บปวดหรือความทุกข์ทรมานทางกายเท่านั้น แต่ยังสามารถถึงความเจ็บปวดหรือความทุกข์ทรมานทางจิตใจด้วย¹⁷ อย่างไรก็ดี เป็นที่ควรเน้นย้ำว่า ผลกระทบอันรุนแรงจากการทรมานทางจิตใจนี้มักถูกประเมินต่ำกว่าความเป็นจริง

29. สิ่งที่เป็นข้อถกเถียงมากกว่าการแบ่งประเภทระหว่างการทรมานทางกายและจิตใจคือการตีความระดับ “ความรุนแรง” ขั้นต่ำที่จำเป็นของความเจ็บปวดที่เกิดขึ้น ในขณะที่การวัดความเจ็บปวดหรือความทุกข์ทรมานทางกายอย่างเป็นวัตถุวิสัยนั้นเป็นไปด้วยความยากลำบากอย่างมหาศาล และนำไปสู่ความพยายามที่ไม่สำเร็จหลายครั้งในการตีความแยกประเภทวิธีการทรมานตามบาดแผลการบาดเจ็บทางกายภาพและความบกพร่องที่ไม่สามารถย้อนกลับได้ที่เกิดขึ้น ความพยายามในการประเมินความเจ็บปวดและความทุกข์ทรมานทางอารมณ์และจิตใจอย่างเป็นวัตถุวิสัยนั้นยากยิ่งขึ้นไปอีก¹⁸ นอกจากนี้ คำว่า “อย่างสาหัส” ยังถูกเน้นย้ำว่าไม่จำเป็นต้องเป็นความเจ็บปวดหรือความทุกข์ทรมานที่เทียบเท่ากับความเจ็บปวดเนื่องการบาดเจ็บทางร่างกายอย่างรุนแรง เช่น การล้มเหลวของอวัยวะหรือการบกพร่องของการทำงานของร่างกายหรือแม้แต่การเสียชีวิตเท่านั้น (E/CN.4/2006/6; และ A/HRC/13/39, ย่อหน้า 54) อย่างไรก็ดี คำว่า “ทรมาน” ก็ไม่ควรถูกใช้เพียงเพื่อพูดถึงความไม่สะดวกสบายหรือความยากลำบากซึ่งไม่อาจบรรลุวัตถุประสงค์ที่ถูกระบุในคำนิยามของการทรมานอย่างชัดเจน

30. การที่ระดับความรุนแรงในแต่ละกรณีจะเป็นไปตามเกณฑ์ขั้นต่ำหรือไม่นั้นอาจขึ้นอยู่กับปัจจัยที่หลากหลาย ซึ่งรวมถึงทั้งปัจจัยภายในและภายนอกของบุคคลนั้น ๆ เช่น อายุ เพศ สุขภาพ และความเปราะบาง และยังได้แก่ระยะเวลาการสัมผัสและการสะสม ร่วมกับสิ่งเร้าและเงื่อนไขทางร่างกายหรือจิตใจอื่น แรงจูงใจส่วนบุคคล และ

¹⁷ Human Rights Committee, general comment No. 20 (1992) on the prohibition of torture, or other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment, para. 5; see also Committee against Torture, case law, cited in footnote 11 above.

¹⁸ Pérez-Sales, *Psychological Torture*, p. 284.

ความเข้มแข็ง และสภาพการณ์ตามบริบทอีกด้วย¹⁹ องค์ประกอบเหล่านี้ทั้งปวงจะต้องถูกประเมินเป็นรายกรณี อย่างเป็นองค์รวมและคำนึงถึงเป้าหมายเฉพาะที่การประติบัติหรือการลงโทษนั้นต้องการบรรลุ ยกตัวอย่างเช่น การข่มขู่ว่าจะกักขังข้ามคืนประกอบกับการละเมิดทางวาจาอาจมีความรุนแรงมากพอที่จะบังคับหรือข่มขู่เด็กได้ ขณะที่การปฏิบัติเดียวกันนี้อาจไม่ส่งผลกระทบต่อผู้ใหญ่ หรือส่งผลกระทบต่อเพียงเล็กน้อย และยิ่งน้อยลงไปอีกต่อ ผู้กระทำความผิดที่แข็งแกร่ง ในส่วนของความรุนแรงของความเจ็บปวดและความทุกข์ทรมานที่เกิดจากการทรมาน กรรมบางประเภทอาจไม่จำเป็นต้องคงที่ แต่มักจะเพิ่มขึ้นหรือผันแปรตามระยะเวลาของการสัมผัสและการจำนวน ของสิ่งร้าย นอกจากนี้ ในขณะที่การทรมานถือเป็นการประติบัติหรือลงโทษที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือที่ย่ำยี ศักดิ์ศรีในรูปแบบที่ “ร้ายแรง”²⁰ “ความร้ายแรง” ดังกล่าวไม่จำเป็นต้องหมายถึงความเจ็บปวดและความทุกข์ ทรมานที่ร้ายแรง แต่เป็นความผิดที่ร้ายแรงในแง่ของการใช้ความเจ็บปวดและความทุกข์ทรมานเป็นเครื่องมือโดย เจตนาและจงใจเพื่อบรรลุเป้าหมายซ่อนเร้น ดังนั้น ปัจจัยในการแยกแยะระหว่างการทรมานกับการทรมาน กรรม รูปแบบอื่นจึงไม่ใช่ความรุนแรงของความทุกข์ทรมาน แต่คือเป้าหมายของการกระทำ เจตนาของผู้กระทำความผิด และภาวะไร้อำนาจของเหยื่อ (A/72/178, ย่อหน้า 30; และ A/HRC/13/39, ย่อหน้า 60)²¹

31. ยังมีบทบัญญัติในสนธิสัญญาหลายฉบับที่เสนอแนะว่า แนวคิดเกี่ยวกับการทรมานควรรวมการกระทำที่ไม่ ประกอบ (หรืออย่างน้อยที่สุดคือการกระทำที่อาจจะไม่ประกอบ) ด้วยความเจ็บปวดหรือความทุกข์ทรมานที่ ประสบในเชิงอัตวิสัยใด ๆ เลย ดังนั้น กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ข้อ 7 จึง ห้าม “การทดลองทางการแพทย์หรือทางวิทยาศาสตร์โดยปราศจากความยินยอมอย่างเสรี” อย่างเฉพาะเจาะจง แม้ว่าบทบัญญัตินี้ดังกล่าวจะไม่ได้อธิบายว่า การกระทำนั้นจะถือเป็น “การทรมาน” หรือ “การประติบัติที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรี” อื่นหรือไม่ แต่การที่บทบัญญัติระบุประเด็นข้างต้น อย่างเฉพาะเจาะจงชี้ให้เห็น ว่าการกระทำนั้นเป็นการละเมิดข้อห้ามอย่างร้ายแรงเป็นพิเศษ ในประเด็นนี้ อนุสัญญาของประเทศในทวีปอเมริกา ว่าด้วยการป้องกันและการลงโทษการทรมาน ข้อที่ 2 ได้มีการกล่าวถึงอย่างเจาะจงมากขึ้นแม้จะมีขอบเขตการ นำไปใช้ในระบอบภูมิภาคเท่านั้น โดยข้อที่ 2 นี้ได้ให้คำนิยามของ “การทรมาน” อย่างชัดเจนว่ารวมถึง “วิธีการที่มี เจตนาลบล้างตัวตนของเหยื่อหรือลดทอนความสามารถทางร่างกายและจิตใจของเหยื่อ แม้วิธีการนั้นจะไม่ทำให้ เกิดความเจ็บปวดทางร่างกายหรือความปวดร้าวทางจิตใจก็ตาม” ในแง่เดียวกัน ในการให้สัตยาบันอนุสัญญา

¹⁹ Inter-American Court of Human Rights, *Lysias Fleury and Others v. Haiti*, Judgment, 23 November 2011, para. 73.

²⁰ Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment, art. 1.

²¹ Gerrit Zach, “Definition of torture”, in Manfred Nowak, Moritz Birk and Giuliana Monina, eds., *The United Nations Convention against Torture and its Optional Protocols: A Commentary*, 2nd ed. (Oxford, United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland, Oxford University Press, 2019), p. 47.

ต่อต้านการทรมาน ประเทศสหรัฐอเมริกาได้สะท้อนความเข้าใจของตนที่ว่า “ความเจ็บปวดหรือความทุกข์ทรมานทางจิตใจ” หมายถึง “ความเสียหายทางจิตใจที่ยืดเยื้อ” ที่เกิดจากเหตุ เช่น “การให้หรือใช้สารที่มีผลต่อจิตใจหรือกระบวนการอื่น ๆ ที่ถูกคำนวณเพื่อรบกวนประสาทสัมผัสหรือตัวตนของบุคคลอย่างลึกซึ้ง” โดยถ้อยคำดังกล่าวมีเจตนาเพื่อห้ามวิธีการสอบสวนบางประเภทที่สำนักข่าวกรองกลางของสหรัฐอเมริกาได้พัฒนาขึ้นในช่วงสงครามเย็น และเพื่อตั้งใจจำกัดคำนิยามของอนุสัญญาฯ ให้แคบลง²² แม้ว่าคณะกรรมการฯ จะปฏิเสธการตีความเช่นนั้นว่าแคบเกินไป และระบุว่า การทรมานทางจิตใจไม่ควรถูกจำกัดเพียง “ความเสียหายทางจิตใจที่ยืดเยื้อ” (CAT/C/USA/CO/2, ย่อหน้า 13; และ CAT/C/USA/CO/3-5, ย่อหน้า 9) แต่คณะกรรมการฯ ก็ไม่ได้อธิบายว่าการใช้ “กระบวนการอื่น ๆ ที่ถูกคำนวณเพื่อรบกวนประสาทสัมผัสหรือตัวตนของบุคคลอย่างลึกซึ้ง” นั้นอาจถือเป็นการทรมานหรือไม่ รวมถึงในกรณีที่ปราศจากความเจ็บปวดหรือความทุกข์ทรมานที่ประสบในเชิงอัตวิสัยด้วย แม้ว่าประเด็นนี้ได้เป็นคำถามที่ผู้ร่างสนธิสัญญาหลายฉบับให้ความสนใจตั้งแต่ช่วงยุคสงครามเย็น แต่ความสำคัญในเชิงปฏิบัติของมันก็ยังเพิ่มขึ้นทวีคูณในยุคปัจจุบัน

32. ความก้าวหน้าด้านวิทยาศาสตร์การแพทย์ เภสัชกรรม และประสาทเทคโนโลยี รวมถึงในด้านไซเบอร์เนติกส์ วิทยาการหุ่นยนต์ และปัญญาประดิษฐ์ทำให้เราคาดการณ์ได้ยากลำบากว่า เทคโนโลยีและสภาพแวดล้อมในอนาคตของการทรมาน รวมถึง “การเพิ่มขีดความสามารถของมนุษย์” ในเหยื่อและผู้กระทำความผิดในแง่ของความเข้มแข็งทางจิตใจและอารมณ์จะช่วยหลีกเลี่ยง ยับยั้ง หรือเปลี่ยนแปลงประสบการณ์เชิงอัตวิสัยเกี่ยวกับความเจ็บปวดและความทุกข์ทรมานได้มากนักน้อยเพียงใด โดยที่ยังสามารถบรรลุเป้าหมายและผลในการข่มขู่ความเป็นมนุษย์ ทำให้อ่อนแอ และทำให้เกิดผลกระทบเชิงลบจากการทรมานได้²³ และเนื่องจากรัฐต้องตีความและปฏิบัติตามพันธกรณีระหว่างประเทศที่เกี่ยวกับการห้ามการทรมานอย่างสุจริตใจ (อนุสัญญากรุงเวียนนาว่าด้วยกฎหมายสนธิสัญญา ข้อ 26 และ 31) และเนื่องจากพัฒนาการด้านคุณค่าของสังคมประชาธิปไตย (A/HRC/22/53, para. 14)²⁴ การแยกการผลกระทบอันลึกซึ้งต่ออัตลักษณ์ทางจิตใจ ความสามารถ หรืออำนาจเหนือตนเองของ

²² David Luban and Katherine S. Newell, “Personality disruption as mental torture: the CIA, interrogational abuse, and the U.S. Torture Act”, *Georgetown Law Journal*, vol. 108, No. 2 (January 2020), pp. 335–336 and 373–374, referring to Title 18 of the United States Code, sect. 2340(2)(B), 2012.

²³ A/HRC/23/47, para. 54; Adam Henschke, “‘Super soldiers’: ethical concerns in human enhancement technologies”, *Humanitarian Law and Policy* blog, 3 July 2017; and Nayef Al-Rodhan, “Inevitable transhumanism? How emerging strategic technologies will affect the future of humanity”, *Center for Security Studies* blog, 29 October 2013.

²⁴ Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights (OHCHR), “Interpretation of torture in light of the practice and jurisprudence of international bodies”, 2011, p. 8.

บุคคล ออกจากคำนิยามของการทรมาน เพียงเพราะประสบการณ์เชิงอัตวิสัยและความทรงจำเกี่ยวกับ “ความทุกข์ทรมานทางจิตใจ” ของเหยื่อได้ถูกดัดแปลงหรือยับยั้งด้วยวิธีการทางเภสัชกรรม การสะกดจิต หรือวิธีอื่นใดนั้น ดูเหมือนจะขัดกับจุดประสงค์และเป้าหมายของข้อห้ามการทรมาน ซึ่งมีความเป็นสากล เด็ดขาด และไม่อาจดเว้นได้

33. ผู้รายงานพิเศษหลายท่านก่อนหน้านี้ได้ระบุว่า “การประเมินระดับความทุกข์ทรมานหรือความเจ็บปวด อันมีธรรมชาติของตนเอง จำเป็นต้องพิจารณาพฤติการณ์ของกรณีนั้น ๆ เช่น ... การได้รับหรือการแย่งของภาวะบกพร่องในเหยื่อเนื่องจากการปฏิบัติหรือสภาพของการกักขัง” และ “การรักษาทางการแพทย์ที่มีลักษณะลวงล้า และย้อนกลับไม่ได้” อาจถือเป็นการทรมานและประตบัติที่โหดร้าย หากการกระทำดังกล่าวขาดเป้าหมายในการบำบัดโรคหรือถูกบังคับใช้หรือจัดให้โดยปราศจากยินยอมที่เป็นอิสระและได้รับข้อมูลเพียงพอ (A/63/175, ย่อหน้า 40 และ 47; และ A/HRC/22/53, ย่อหน้า 32) ผู้รายงานพิเศษได้ต่อยอดชุดความคิดดังกล่าว โดยให้ความเห็นวาทะเกี่ยวกับ “ความทุกข์ทรมานทางจิตใจ” อย่างสาหัสขั้นต่ำสามารถวัดได้ไม่เพียงแต่จากความทุกข์ทรมานที่ประสบในเชิงนามธรรม/อัตวิสัยเท่านั้น แต่ยังรวมถึงความเสียหายทางจิตใจที่เกิดขึ้นในเชิงรูปธรรม/อย่างเป็นทางการวัตถุวิสัยเพียงอย่างเดียวได้ด้วย ในกรณีที่ไม่พบความทุกข์ทรมานที่ประสบในเชิงนามธรรม/อัตวิสัย แต่ไม่ว่ากรณีใดก็ตาม แม้ว่าการทำให้เกิดความเสียหายทางจิตใจอย่างเจตนาและจงใจจะมีระดับไม่ถึงเกณฑ์การทรมาน แต่การกระทำดังกล่าวจะถือว่าเป็น “การประตบัติหรือการลงโทษอื่นที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรี” เกือบจะเสมอ

2. การมีเจตนา

34. การทรมานทางจิตใจจำเป็นต้องมีการทำให้เกิดความเจ็บปวดและความทุกข์ทรมานทางจิตใจโดยเจตนา เพราะฉะนั้นจึงไม่รวมการกระทำที่เกิดขึ้นโดยประมาทเพียงอย่างเดียว หลักการมีเจตนาไม่ได้กำหนดว่า การทำให้เกิดความเจ็บปวดหรือความทุกข์ทรมานจะต้องเป็นสิ่งที่ผู้กระทำประสงค์ให้เกิดด้วยตัวเองเท่านั้น แต่ยังหมายรวมถึงการกระทำโดยจงใจของผู้กระทำคามผิดที่สามารถคาดการณ์ได้โดยสมเหตุสมผลในสถานการณ์ปกติว่าจะนำไปสู่ความเจ็บปวดหรือความทุกข์ทรมาน (A/HRC/40/59, ย่อหน้า 41; และ A/HRC/37/50, ย่อหน้า 60) นอกจากนี้ การมีเจตนายังไม่จำเป็นต้องเป็นการกระทำเชิงรุกเท่านั้น แต่ยังสามารถเป็นการจงใจละเว้นการกระทำ เช่น การให้ผู้กักขังผู้ที่มีอาการเสียดท้องให้ต้องเผชิญอาการขาดสารอย่างรุนแรง โดยกำหนดให้การสารถาพ การให้การหรือการให้ความร่วมมืออื่น ๆ เป็นเงื่อนไขในการได้รับยาหรือการบำบัด (A/73/207, ย่อหน้า 7) การทำให้เกิดความเจ็บปวดหรือความทุกข์ทรมานทางจิตใจอย่างสาหัสอาจเกิดจากการสะสมของพฤติการณ์ การกระทำ หรือการละเว้นการกระทำจำนวนมากโดยมีผู้ร่วมกระทำหลายคน เช่น ในกรณีการข่มเหงรังแกเป็นกลุ่ม การกลั่นแกล้งหรือการทำร้ายแบบเป็นกลุ่มหรือร่วมกันรูปแบบอื่น ทั้งนี้ จะถือว่ารัฐหรือปัจเจกแต่ละรายที่มีส่วน อย่างรู้ตัวและ

จงใจ ให้เกิดผลลัพธ์ซึ่งเป็นการกระทำต้องห้ามนั้น มีเจตนาในระดับที่ถึงเกณฑ์ขั้นต่ำ ไม่ว่าจะเป็นการกระทำ ความผิดด้วยตัวเอง ความพยายามในการทำความผิด การสมรู้ร่วมคิด หรือการมีส่วนร่วม (อนุสัญญาฯ ข้อ 4 (1))

3. มีเป้าหมาย (ความจงใจ)

35. ในกรณีที่จะถือเป็นการทรมาณทางจิตใจ ความเจ็บปวดหรือความทุกข์ทรมานทางจิตใจอย่างสาหัสจะต้องเกิดขึ้นไม่เพียงแต่โดยเจตนาเท่านั้น แต่ยังคงต้อง “มีเป้าหมาย” ด้วยเช่น เพื่อได้ข้อมูลหรือการสารภาพจากเหยื่อหรือบุคคลที่สาม เพื่อลงโทษเหยื่อจากการกระทำที่เหยื่อหรือบุคคลที่สามได้กระทำหรือต้องสงสัยว่าได้กระทำ หรือเพื่อข่มขู่หรือบังคับเหยื่อหรือบุคคลที่สาม” หรือ “ด้วยเหตุผลเนื่องจากการเลือกปฏิบัติไม่ว่าในรูปแบบใด” (อนุสัญญาฯ ข้อ 1) แม้ว่าเป้าหมายที่กล่าวถึงข้างต้นจะเป็นลักษณะที่ใช้เป็นแนวทางเท่านั้นและไม่ใช่ทั้งหมด แต่เป้าหมายที่เกี่ยวข้องควรมี “ลักษณะร่วมกันกับเป้าหมายที่ระบุเหล่านี้” (A/HRC/13/39/Add.5, ย่อหน้า 35) ในขณะเดียวกัน เป้าหมายที่ระบุข้างต้นก็ถูกเขียนไว้อย่างกว้าง ๆ ซึ่งเป็นการยากที่จะนึกถึงสถานการณ์ที่เป็นไปได้ในการทำให้เกิดความเจ็บปวดหรือความทุกข์ทรมานทางจิตใจอย่างสาหัสอย่างจงใจต่อบุคคลที่ไร้อำนาจที่จะไม่เข้าคำนิยามการทรมาณนี้ไปได้ (A/72/178, ย่อหน้า 31)

36. ขณะที่การตีความเป้าหมายอย่างเช่น “การสืบสวนสอบสวน” “การลงโทษ” “การข่มขู่” และ “การบังคับ” จะค่อนข้างตรงไปตรงมา แต่การพูดถึง “การเลือกปฏิบัติ” ในอนุสัญญาฯ จำเป็นต้องได้รับการอธิบายเพิ่มเติม เพราะเป็นคุณสมบัติเดียวที่ไม่ได้ถูกประดิษฐ์ในแง่ของ “เป้าหมาย” ที่จงใจ ในการที่มาตรการเลือกปฏิบัติจะถือเป็นการทรมาณนั้น มาตรการดังกล่าวเพียงแต่ต้องทำให้เกิดความเจ็บปวดและความทุกข์ทรมาน “ด้วยเหตุผลเกี่ยวกับการเลือกปฏิบัติไม่ว่าในรูปแบบใด” ก็เพียงพอแล้ว ดังนั้น การกระทำนั้นจึงไม่จำเป็นต้องมี “เป้าหมาย” เพื่อเลือกปฏิบัติ แต่เพียงแค่มี “ความเชื่อมโยง” กับการเลือกปฏิบัติเท่านั้น ในแง่ของกฎหมายสนธิสัญญา การกระทำดังกล่าวจะรวมถึงการแบ่งแยก การกีดกัน หรือการจำกัดด้วยเหตุแห่งการเลือกปฏิบัติไม่ว่าในรูปแบบใด ซึ่งอาจมีเป้าหมายหรือมีผลในการทำลายหรือยกเลิกการยอมรับ การมี หรือการใช้สิทธิมนุษยชนหรือเสรีภาพขั้นพื้นฐานใด ๆ ทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม พลเมือง หรือในด้านอื่น ๆ อย่างเท่าเทียมกับผู้อื่น (A/63/175, ย่อหน้า 48)²⁵

37. เราจำเป็นต้องเน้นย้ำว่า เป้าหมายของการแนวปฏิบัติ ที่อ้างว่าเป็นไปในเชิงกุศล ไม่อาจหักลบกับมาตรการที่มีลักษณะเชิงบังคับหรือเลือกปฏิบัติได้ในตัวของมันเอง แนวปฏิบัติ เช่น การทำแท้งโดยไม่สมัครใจ การทำหมัน หรือ

²⁵ อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการ ข้อ 2; อนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ ข้อ 1; อนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบ ข้อ 1; ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ข้อ 7; และกติกา ระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ข้อ 26

มาตรการทางจิตเวชที่มีเหตุผลด้าน “ความจำเป็นทางการแพทย์” หรือ “ประโยชน์สูงสุด” ของคนไข้ (A/HRC/22/53, ย่อหน้า 20 และ 32–35; และ A/63/175, ย่อหน้า 49) หรือการบังคับเข้าค่ายกักกันเพื่อ “ปรับทัศนคติ” สำหรับคนเห็นต่างทางการเมืองหรือศาสนา²⁶ การ “รักษาทางจิตวิญญาณ” สำหรับการป่วยใช้ทางจิต (A/HRC/25/60/Add.1, ย่อหน้า 72–77) หรือ “การบำบัดเพื่อแก้ไขเพศสภาพหรือเพศวิถี” (A/74/148, ย่อหน้า 48–50) โดยทั่วไปมักประกอบด้วยความพยายามในการควบคุมหรือ “แก้ไข” บุคลิก พฤติกรรม หรือทางเลือกของเหยื่อที่มีลักษณะเลือกปฏิบัติและเชิงบังคับสูง และส่วนใหญ่ทำให้เกิดความเจ็บปวดหรือความทุกข์ทรมานอยู่เกือบเสมอ ดังนั้น ผู้รายงานพิเศษจึงมีความเห็นว่า แนวปฏิบัติเหล่านี้อาจถือเป็นการทรมาน หากมีองค์ประกอบบ่งชี้อื่น ๆ อยู่ครบถ้วนทั้งหมด

38. สูดท้าย เนื่องจากการรวบรวมข้อมูลเป็นส่วนสำคัญของกระบวนการสืบสวนสอบสวนและค้นหาความจริงอันชอบธรรม เราจึงจำเป็นต้องอธิบายเส้นแบ่งระหว่างกลวิธีการสืบสวนสอบสวนที่ไม่ใช่เชิงบังคับและอนุญาตให้ทำได้กับการสืบสวนสอบสวนเชิงบังคับที่ต้องห้าม อย่างไรก็ตาม รายงานฉบับนี้จะไม่พูดถึงความแตกต่างนี้แม้ว่าจะมีความสำคัญเชิงปฏิบัติอย่างยิ่ง เนื่องจากรายงานฉบับเต็มโดยผู้รายงานพิเศษคนก่อนได้พูดถึงประเด็นนี้ในรายละเอียดไปแล้ว (A/71/298) ซึ่งนำไปสู่กระบวนการที่มีความสำคัญและต่อเนื่องในการพัฒนาแนวทางระหว่างประเทศว่าด้วยการสัมภาษณ์เชิงสืบสวนและความคุ้มครองที่เกี่ยวข้อง²⁷

4. ภาวะไร้อำนาจ

39. ผู้ทรงอำนาจต่างได้มีความเห็นตลอดมาว่า แม้ว่า “ภาวะไร้อำนาจ” ของเหยื่อจะไม่ถูกพูดถึงอย่างเฉพาะเจาะจงในเนื้อหาสนธิสัญญา แต่ภาวะไร้อำนาจก็เป็นเงื่อนไขตั้งต้นที่บ่งชี้ถึงการทรมาน (A/63/175, ย่อหน้า 50; A/73/207, ย่อหน้า 7; A/HRC/13/39, ย่อหน้า 60; และ A/HRC/22/53, ย่อหน้า 31) ดังที่ได้แสดงให้เห็นไปแล้ว “เป้าหมายทั้งปวงที่ถูกระบุในอนุสัญญาต่อต้านการทรมาน ข้อ 1 รวมถึงเอกสารเตรียมร่าง (travaux préparatoires) ของปฏิญญาฯ และอนุสัญญาฯ สื่อถึงสถานการณ์ที่เหยื่อการทรมานเป็นผู้ถูกกักขังหรือเป็นบุคคลที่ “อย่างน้อยอยู่ภายใต้อำนาจหรือการควบคุมโดยพฤติกรรมของบุคคลผู้ที่ทำให้เกิดความเจ็บปวดหรือความทุกข์

²⁶ CAT/C/CHN/CO/5, para. 42; as well as two communications co-signed by the Special Rapporteur, communications Nos. OL/CHN18/2019, 1 November 2019, and OL/CHN15/2018, 24 August 2018. See also “China cables”, available at www.icij.org/investigations/china-cables/read-the-china-cables-documents/.

²⁷ See www.ap.t.ch/en/universal-protocol-on-non-coercive-interviews/.

ทรมาน” และผู้กระทำความผิดใช้สถานการณ์ที่ไม่เท่าเทียมและทรงอำนาจนี้ในการบรรลุผลเฉพาะใด ๆ เช่น การรีดข้อมูล การข่มขู่ หรือการลงโทษ”²⁸

40. ในทางปฏิบัติ “ภาวะไร้อำนาจ” จะเกิดขึ้นเมื่อใดก็ตามที่บุคคลตกอยู่ภายใต้การควบคุมทางกายภาพโดยผู้กระทำความผิดโดยตรงหรือการควบคุมอื่นใดที่เทียบเท่า และได้สูญเสียความสามารถในการขัดขืนหรือหลีกเลี่ยงจากการทำให้เกิดความเจ็บปวดและความทุกข์ทรมาน (A/72/178, ย่อหน้า 31) กรณีเช่นนี้มักเกิดขึ้นในสถานการณ์คุมตัวทางกายภาพ เช่น การจับกุมและการกักขัง การส่งตัวเข้าสู่สถาบันต่าง ๆ การอยู่โรงพยาบาลหรือค่ายกักกัน หรือการพรางเสรีภาพในรูปแบบอื่น ๆ ส่วนในกรณีที่ไม่มีสถานการณ์คุมตัวทางกายภาพ ภาวะไร้อำนาจยังอาจเกิดจากการใช้อุปกรณ์สวมใส่บนร่างกายที่สามารถส่งให้ปล่อยกระแสช็อตไฟฟ้าจากระยะไกลได้ หากอุปกรณ์นั้นทำให้ “เหยื่อยอมจำนนอย่างสมบูรณ์โดยไม่คำนึงถึงระยะทางทางกายภาพ” (A/72/178, ย่อหน้า 51) นอกจากนี้ สถานการณ์ของภาวะไร้อำนาจยังอาจเกิดจาก “การพรางความสามารถทางกฎหมาย ในกรณีที่ความสามารถในการตัดสินใจของบุคคลถูกพรางและส่งมอบให้ผู้อื่น” (A/63/175, ย่อหน้า 50; และ A/HRC/22/53, ย่อหน้า 31) จากการใช้การข่มขู่อย่างรุนแรงและทางตรง หรือจากการควบคุมเชิงบังคับในบริบทต่าง ๆ เช่น ความรุนแรงในครอบครัว (A/74/148, ย่อหน้า 32–34) จากการใช้ยาที่ทำให้สูญเสียความสามารถ และในบริบททางสังคมแบบรวมหมู่ เช่น การข่มเหงรังแกเป็นกลุ่ม การกลั่นแกล้งทางไซเบอร์ และการข่มเหงโดยการสนับสนุนจากรัฐที่ทำให้เหยื่อไม่สามารถต่อต้านหรือหลีกเลี่ยงจากการละเมิดที่เกิดขึ้นต่อตนเองอย่างมีประสิทธิภาพได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสถานการณ์นั้น ๆ ด้วย

5. ข้อยกเว้นเกี่ยวกับ “การลงโทษที่ชอบด้วยกฎหมาย”

41. คำนิยามการทรมานในอนุสัญญาฯ ระบุโดยชัดเจนว่าการทรมานนั้นไม่รวม “ความเจ็บปวดหรือความทุกข์ทรมานที่เกิดจาก หรืออันเป็นผลปกติจาก หรืออันสืบเนื่องมาจากการลงโทษทั้งปวงที่ชอบด้วยกฎหมาย” (ข้อ 1 (1)) ขณะเดียวกัน อนุสัญญาฯ ก็ได้กำหนดข้อยกเว้นในข้อ 1 (2) ว่า ข้อยกเว้นนี้ไม่อาจถูกตีความในลักษณะที่เป็นผลร้ายต่อตราสารระหว่างประเทศอื่นหรือกฎหมายภายในที่ได้หรืออาจมีการนิยามการทรมานในขอบเขตที่กว้างกว่านี้ คำว่า “ตราสารระหว่างประเทศ” ได้ถูกอธิบายว่าครอบคลุมทั้งสนธิสัญญาระหว่างประเทศที่มีผลผูกมัดและปฏิญญา หลักการ และเอกสาร “แนวทางปฏิบัติที่ไม่มีสภาพบังคับเช่นเดียวกับกฎหมาย (soft law)” อื่น ๆ ที่ไม่มีผลผูกมัด²⁹ อนึ่ง การทำความเข้าใจบทบัญญัติเกี่ยวกับ “การลงโทษอันชอบด้วยกฎหมาย” จะสามารถทำได้โดย

²⁸ Zach, “Definition of torture”, pp. 56–59. See also, Rome Statute of the International Criminal Court, art. 7 (2) (e).

²⁹ Zach, “Definition of torture”, pp. 56–59.

ถูกต้องเมื่อพิจารณาร่วมกับปฏิญญาว่าด้วยการคุ้มครองบุคคลจากการทรมานและการประติบัติ หรือการลงโทษอื่นที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรี ปี 2518 เท่านั้น โดยปฏิญญาดังกล่าวเป็นรากฐานของทบัญญัติข้อนี้โดยตรง และได้ระบุว่า การทรมานไม่รวมการลงโทษที่ชอบด้วยกฎหมายทั้งปวงที่ “สอดคล้องกับข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง” (ข้อ 1) เท่านั้น ดังนั้น วิธีการในการทำให้เกิดความเจ็บปวดหรือความทุกข์ทรมานต่อไปนี้จะไม่ใช่เป็น “การลงโทษที่ชอบด้วยกฎหมาย” แม้ว่ากฎหมายภายในจะอนุญาตก็ตาม ได้แก่ การขังเดี่ยวต่อเนื่องเป็นเวลานานหรือโดยไม่มีกำหนดเวลา การให้ผู้ต้องขังอยู่ในห้องมืดหรือมีการเปิดไฟสว่างตลอด การลงโทษแบบกลุ่ม และการห้ามติดต่อกับครอบครัว³⁰

42. ที่สำคัญ การที่การลงโทษจะชอบด้วยกฎหมายได้นั้น การลงโทษจะต้องไม่มีลักษณะปลายเปิด ไม่มีกำหนดเวลา หรือเกินขอบเขตของเป้าหมายที่กำหนดอย่างร้ายแรง แต่จะต้องมีการจำกัดความอย่างชัดเจน ระบุขอบเขต และได้สัดส่วน ยกตัวอย่างเช่น ในขณะที่การทำโทษพยานที่ปฏิเสธการให้การในศาลด้วยการปรับเป็นเงิน หรือแม้แต่การจำคุกในระยะเวลาที่กำหนดล่วงหน้าอาจชอบด้วยกฎหมาย แต่การใช้การคุมขังแบบปลายเปิดและการทบทวนจำนวนเงินค่าปรับเป็นวิธีที่เพิ่มความรุนแรงอย่างเป็นลำดับเพื่อบังคับให้พยานที่หัวแข็งให้การนั้นเป็นการทำลายจุดประสงค์และเป้าหมายของอนุสัญญา โดยตรง และดังนั้นจึงถือเป็นการทรมานทางจิตใจ ไม่ว่าจะมาตรการนั้นจะชอบด้วยกฎหมายภายในก็ตาม³¹ โดยทั่วไปแล้ว ผู้รายงานพิเศษเห็นตรงกับความเข้าใจที่ว่า คำว่า “ชอบด้วยกฎหมาย” หมายถึงทั้งกฎหมายภายในและกฎหมายระหว่างประเทศ³²

ง. วิธีการทรมานทางจิตใจที่พบได้เป็นหลัก

43. ในส่วนนี้ ผู้รายงานพิเศษต้องการให้ภาพรวมเกี่ยวกับลักษณะ เหตุผล และผลของวิธีการทรมานทางจิตใจที่พบเห็นได้บ่อยที่สุด การทรมานทางจิตใจต่างจากการทรมานทางกายภาพที่ใช้ร่างกายและความต้องการทางสรีรวิทยาเป็นตัวกลางในการสร้างความเปลี่ยนแปลงต่อจิตใจและอารมณ์ของเหยื่อ โดยสำหรับการทรมานทางจิตใจนั้น กระทำการดังกล่าวจะพุ่งเป้าไปที่ความต้องการทางจิตใจพื้นฐานโดยตรง เช่น ความปลอดภัย การกำหนดใจตนเอง ศักดิ์ศรีและอัตลักษณ์ การรับรู้ทิศทางสภาพแวดล้อม สายสัมพันธ์ทางอารมณ์ และความไว้วางใจในส่วนรวม

³⁰ United Nations Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners (the Nelson Mandela Rules), rule 43.

³¹ See, most notably, the individual communication sent by the Special Rapporteur in the case of Chelsea Manning, communication No. AL USA 22/2019, 1 November 2019

³² Zach, “Definition of torture”, note 147.

44. การพุดคุยเกี่ยวกับแต่ละวิธีดังต่อไปนี้ รวมถึงการแบ่งประเภทตามความต้องการทางจิตใจที่ประสบโดยทั่วไป ไม่ได้มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ข้อมูลที่ได้ดขาด ครอบคลุม หรือปราศจากการทับซ้อน หรือเพื่อระบุวิธีการในการอธิบาย หรือแบ่งประเภทวิธีทรมานทางจิตใจสำหรับเป้าหมายต่าง ๆ³³ แต่การพุดคุยนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้กรอบการวิเคราะห์พื้นฐานที่เข้าถึงได้ง่ายเพื่อช่วยระบุวิธีการ กลวิธี หรือสภาพแวดล้อมที่อาจถือเป็นหรือมีส่วนในการทำให้เกิดการทรมานโดยไม่ใช้ความเจ็บปวดหรือความทุกข์ทรมานอย่างสาหัสทางกายเป็นตัวกลาง หรือผลในการทำให้เกิดความเจ็บปวดหรือความทุกข์ทรมานอย่างสาหัสตามที่กฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศได้ห้ามไว้ ไม่ว่าจะใช้วิธีดังกล่าวนี้ด้วยมันตัวเองหรือร่วมกับวิธีการ กลวิธี และสภาพแวดล้อมทางจิตใจหรือกายภาพอื่น

45. เนื่องจากการทรมานอาจเกิดในรูปแบบที่ไม่จำกัดโดยสิ้นเชิง ตัวอย่างที่คัดเลือกมานี้จึงมีเป้าหมายเพื่อเป็นตัวอย่างประกอบเท่านั้น วิธีการทรมานต่าง ๆ อาจมีผลที่คล้ายคลึง หรือทับซ้อนกัน หรือส่งเสริมกันและกัน ในแง่ต่าง ๆ อันที่จริง ในทางปฏิบัตินี้ วิธีการทรมานหนึ่งแทบจะไม่ถูกใช้อย่างโดด ๆ แต่จะใช้ร่วมกับวิธีการ กลวิธี และสภาพแวดล้อมอื่น ๆ เกือบจะเสมอ ซึ่งทำให้เกิดสิ่งที่ถูกเรียกว่า “สภาพแวดล้อมแห่งการทรมาน”³⁴ การพุดถึงวิธีการเฉพาะแต่ละวิธีนี้จึงมีเป้าหมายในการสอนหรือวิเคราะห์เป็นหลัก และไม่ควรถูกมองว่าเป็นการแบ่งประเภทอย่างตายตัวใด ๆ แต่เพื่อให้สามารถเก็บภาพการทรมานที่มีความหลากหลายในทางปฏิบัติได้อย่างครอบคลุม

1. ความปลอดภัย (การสร้างความปลอดภัย ความหวาดวิตก และความวิตกกังวล)

46. วิธีการทรมานทางจิตใจที่พื้นฐานที่สุดอาจได้แก่การทำให้เกิดความกลัวโดยเจตนาและจงใจ ข้อเท็จจริงที่ว่า การทำให้เกิดความกลัวนั้นถือว่าการทรมานในตัวของมันเองเป็นสิ่งที่ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางอยู่แล้ว ไม่

³³ For other categorizations see, for example, Almerindo E. Ojeda, “What Is psychological torture?”, in Ojeda, ed., *The Trauma of Psychological Torture*, pp.1–2; and Pérez-Sales, *Psychological Torture*, pp. 257–258.

³⁴ Pérez-Sales, *Psychological Torture*, p. 284.

เพียงแต่โดยผู้ทรงอำนาจเท่านั้น³⁵ แต่ยังรวมถึงคณะกรรมการต่อต้านการทรมาน³⁶ ศาลสิทธิมนุษยชนยุโรป³⁷ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชน³⁸ ศาลสิทธิมนุษยชนแห่งทวีปอเมริกา³⁹ และกลไกอื่น ๆ

47. ในทางปฏิบัติ ความกลัวสามารถถูกสร้างได้ด้วยกลวิธีที่ไม่จำกัด โดยกลวิธีที่พบได้บ่อยที่สุด ได้แก่

(ก) การข่มขู่ทางตรงและทางอ้อมว่าจะทำให้เกิด ทำซ้ำ หรือยกระดับการทรมาน การทำให้พิการ ความรุนแรงทางเพศ หรือการละเมิดรูปแบบอื่น ซึ่งรวมถึงต่อญาติพี่น้อง เพื่อน หรือผู้ต้องขังคนอื่น ๆ ด้วย

(ข) การเก็บงำหรือบิดเบือนข้อมูลเกี่ยวกับชะตากรรมของเหยื่อหรือบุคคลผู้เป็นที่รัก การจำลองการประหารชีวิต การให้รับชมการฆ่าหรือทรมานผู้อื่น ทั้งที่เกิดขึ้นจริงหรือแสวงทำ

(ค) การกระตุ้นความหวาดวิตกส่วนบุคคลหรือทางวัฒนธรรมโดยการสัมผัสแมลง งู หมา หู โจรคติดต่อกัน ฯลฯ ทั้งที่ให้ทำจริง ๆ และเป็นการข่มขู่

(ง) การกระตุ้น “โรคกลัวที่แคบ” โดยการจำลองการถูกฝังหรือการจำกัดพื้นที่ในกล่อง โลงศพ ฝูง หรือพื้นที่คับแคบอื่น (วิธีการเหล่านี้ยังอาจทำให้เกิดความเจ็บปวดหรือความทุกข์ทรมานทางกายที่มีความรุนแรงเพิ่มขึ้นเป็นลำดับอีกด้วย โดยขึ้นอยู่กับสถานการณ์)

48. ความทุกข์ทางจิตใจอย่างถึงที่สุดและความขัดแย้งภายในอย่างมหาศาลที่เกิดจากความกลัวนั้นมักถูกมองข้ามในความเป็นจริง การเผชิญความกลัวที่ต่อเนื่องเป็นเวลานานอาจสร้างความอ่อนแอและเจ็บปวดได้มากกว่าการที่สิ่งที่กลัวนั้นเกิดขึ้นจริง และแม้แต่การทรมานทางร่างกายเองก็อาจทำให้เหยื่อรู้สึกเจ็บปวดรวดร้าวน้อยกว่าความทรมานทางจิตใจที่ไม่สิ้นสุดจากการเผชิญความกลัวและวิตกกังวลตลอดเวลา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อการข่มขู่ที่

³⁵ A/56/156, paras. 3 and 7–8; E/CN.4/1986/15, para. 119; and E/CN.4/1998/38, para. 208.

³⁶ CAT/C/KAZ/CO/2, para. 7; and CAT/C/USA/CO/2, para. 24.

³⁷ European Court of Human Rights, Grand Chamber, Gäfgen v. Germany, Application No. 22978/05, Judgment, 1 June 2010, para. 108.

³⁸ Human Rights Committee, communication No. 74/1980, views of the Committee in the case of *Miguel Angel Estrella v. Uruguay*, para. 8.3.

³⁹ Inter-American Court of Human Rights, *Baldeón-García v. Perú*, Judgment, 6 April 2006, para. 119; and Inter-American Court of Human Rights, *Tibi v. Ecuador*, Judgment, 7 September 2004, paras. 147–149).

น่าเชื่อถือและใกล้จะเกิดขึ้นนั้นเกี่ยวข้องกับความรู้สึกที่ทรมาณทางจิตใจอย่างสาหัส โรคเครียดหลังผ่านเหตุการณ์ร้ายแรง (PTSD) รวมถึงการเจ็บปวดเรื้อรังและอาการทางกายภาพอื่น ๆ

2. การกำหนดเจตจำนงของตนเอง (การครอบงำและการจำนน)

49. วิธีการทางจิตใจที่ใช้ในการทรมาณทุกสถานการณ์เป็นไปเพื่อการพรากการควบคุมตัวเองของเหยื่อในด้านต่าง ๆ ของชีวิตเท่าที่จะเป็นไปได้ อย่างจงใจ เพื่อแสดงอำนาจครอบงำโดยสมบูรณ์ และเพื่อสร้างความรู้สึกไร้อำนาจและช่วยตัวเองไม่ได้ และการต้องภาวะพึ่งพาผู้ทรมาณอย่างสิ้นเชิง ในทางปฏิบัติ การกระทำดังกล่าวจะสามารถบรรลุด้วยกลวิธีที่หลากหลาย โดยเฉพาะวิธีการ เช่น

(ก) การให้ ระบาย หรือถอนการเข้าถึงข้อมูล สื่อการอ่าน ของใช้ส่วนตัว เสื้อผ้า ผ้าปูเตียง อากาศบริสุทธิ์ แสง อาหาร น้ำ ความอบอุ่น หรือการระบายอากาศ โดยพลการ

(ข) การสร้างและรักษาสภาพแวดล้อมที่ไม่สามารถคาดการณ์ได้ โดยเปลี่ยนแปลงตารางเวลาสำหรับอาหาร การนอน อนามัย การปัสสาวะและอุจจาระ และการสอบสวน ตลอดเวลา ไม่สม่ำเสมอ ยึดเยื้อหรือล่าช้า

(ค) การบังคับใช้ข้อปฏิบัติเกี่ยวกับการประทุติตัว การลงโทษ และการให้รางวัลที่ไม่สมเหตุสมผลหรือขัดแย้งกัน

(ง) การให้ตัวเลือกที่เป็นไปไม่ได้เพื่อบังคับให้เหยื่อมีส่วนร่วมในการทรมาณตัวเอง

50. กลวิธีทั้งหมดเหล่านี้มีลักษณะร่วมกันคือการรบกวนความรู้สึกเกี่ยวกับการควบคุม การตัดสินใจอย่างเป็นอิสระ และการกำหนดเจตจำนงของตนเองของเหยื่อ และเมื่อเวลาผ่านไปจะตกผลึกเป็นความสิ้นหวังโดยสิ้นเชิงและภาวะพึ่งพาทางกายภาพ จิตใจ และอารมณ์ต่อผู้ทรมาณโดยสมบูรณ์ (“ภาวะสิ้นหวังอันเกิดจากการเรียนรู้ (learned helplessness)”)

3. ศักดิ์ศรีและอัตลักษณ์ (การทำให้อับอาย การละเมิดความเป็นส่วนตัวและบุรณภาพทางเพศ)

51. รูปแบบการกระทำที่ใกล้เคียงกับการทำลายการควบคุม การตัดสินใจอย่างเป็นอิสระ และการกำหนดเจตจำนงของตนเอง แต่มีลักษณะรุนแรงมากกว่า คือ การพุ่งเป้าไปที่คุณค่าในตัวเองและอัตลักษณ์ของเหยื่อในเชิงรุก โดยการละเมิดความเป็นส่วนตัว ศักดิ์ศรี และบุรณภาพทางเพศอย่างเป็นระบบและจงใจ ซึ่งอาจประกอบด้วย

- (ก) การสอดส่องด้วยภาพและเสียงตลอดเวลา ด้วยกล้องถ่ายภาพ ไมโครโฟน กระจกทางเดียว การใช้กรงขัง และวิธีการอื่น ๆ โดยรวมถึงในระหว่างที่มีการเยี่ยมเยียนทั้งทางสังคม กฎหมาย และเพื่อการรักษาพยาบาล ทั้งในขณะหลับ และระหว่างการประกอบกิจกรรมทางสุขอนามัยส่วนบุคคล เช่น ปัสสาวะและอุจจาระ
- (ข) การปฏิบัติเหยียดหยามและเกรี้ยวกราดอย่างเป็นระบบ การล้อเลียน การดูแคลน ความรุนแรงทางวาจา และการทำให้อับอายในทางส่วนตัว ทางชาติพันธุ์ เชื้อชาติ เพศ ศาสนา หรือวัฒนธรรม
- (ค) การทำให้ขายหน้าต่อสาธารณะ การหมิ่นประมาท การใส่ร้าย การทำให้เสียชื่อเสียง หรือการเปิดเผยรายละเอียดส่วนบุคคลของชีวิตส่วนตัวและครอบครัวของเหยื่อ
- (ง) การบังคับให้เปลือยกายหรือช่วยตัวเอง ซึ่งมักให้กระทำต่อหน้าเจ้าหน้าที่หรือบุคคลเพศตรงข้าม
- (จ) การคุกคามทางเพศด้วยการพูดจาสองแง่สองง่าม ล้อเล่น ดูแคลน กล่าวร้าย ข่มขู่ หรือเผยแพร่ข่าวยะเพศ
- (ฉ) การฝืนข้อห้ามทางวัฒนธรรมหรือทางเพศ เช่น การมีความสัมพันธ์กับญาติ เพื่อน หรือสัตว์
- (ช) การเผยแพร่ภาพถ่ายหรือบันทึกเสียง/ภาพเคลื่อนไหวที่แสดงให้เห็นว่าเหยื่อกำลังถูกทรมานหรือละเมิดทางเพศ กำลังให้สารภาพ หรืออื่น ๆ ในสถานการณ์ที่ไม่มีทางเลือก

52. ต้องเน้นย้ำว่า ลักษณะการทำให้อับอายและการย้ายยัศศักดิ์ศรีของการละเมิดสิทธินั้นไม่จำเป็นต้องทำให้การละเมิดสิทธินั้นลดขั้นไปเป็น “การประตบัติอื่นที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือที่ย่ำยัศศักดิ์ศรี” ซึ่งบางครั้งอาจถูกถือว่ามีคามผิด “น้อยกว่า” การทรมาน (ซึ่งไม่ใช่ความเข้าใจถูกต้อง) การละเมิดความเป็นส่วนตัว ศักดิ์ศรี และบูรณภาพทางเพศอย่างเป็นระบบและต่อเนื่องยาวนานเป็นที่ทราบดีว่าสามารถสร้างความทุกข์ทรมานทางจิตใจอย่างสาหัสได้ เช่น ความรู้สึกประะบาง อับอาย ละอาย และรู้สึกผิดอย่างลึกซึ้ง และมักจะแย่ลงเมื่อมีความวิตกกังวลจากการถูกกีดกันทางสังคม การเกลียดตัวเอง และแนวโน้มของการฆ่าตัวตายร่วมด้วย ดังนั้น เช่นเดียวกับวิธีการอื่น ๆ เจตนาและเป้าหมายของการประตบัติที่โหดร้ายและภาวะไร้อำนาจของเหยื่อจึงเป็นตัวที่ตัดสินการแบ่งประเภทว่าการกระทำนั้นเป็นการทรมานหรือการประตบัติที่โหดร้ายรูปแบบอื่น ๆ⁴⁰

⁴⁰ See also, Cakal, “Debility, dependency and dread”, pp. 23–24.

4. การรับรู้สภาพแวดล้อม (การควบคุมสัมผัสการรับรู้)

53. การกระตุ้นการรับรู้และการควบคุมสภาพแวดล้อมเป็นความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ การตั้งใจควบคุมการรับรู้และการสร้างความสับสนทางทิศทาง ด้วยการพรากการรับรู้หรือการกระตุ้นมากเกินไป ส่งผลกระทบต่อทั้งอวัยวะรับสัมผัสและการประมวลผลทางความคิดจากการรับรู้ทางประสาทสัมผัส ด้วยเหตุนี้ การกระตุ้นการรับรู้ที่มากเกินไปจึงอยู่กึ่งกลางระหว่างการทรมาณทางกายภาพและจิตใจ

54. ขณะที่การพรากการรับรู้ในระยะสั้นสามารถสร้างความทรมาณทางจิตใจอย่างรุนแรงในตัวของมันเองได้อยู่แล้ว แต่การพรากการรับรู้อย่างต่อเนื่องเป็นเวลานานโดยทั่วไปสามารถก่อให้เกิดภาวะไร้อารมณ์ ซึ่งจะนำไปสู่ความรุนแรงด้านทิศทางและความสับสนที่ทวีความรุนแรงขึ้นเป็นลำดับ และอาการหลง หลอน และวิกลจริตในที่สุด เพราะฉะนั้น หลักการว่าด้วยการคุ้มครองบุคคลทุกคนจากการกักขังหรือการคุมขังทุกรูปแบบ (Body of Principles for Protection of All Persons under Any Form of Detention or Imprisonment) จึงได้ระบุโดยชัดแจ้งว่าห้ามกักขังผู้ต้องขัง “ในเงื่อนไขที่พรากความสามารถของผู้ต้องขังในการใช้ประสาทสัมผัสทางธรรมชาติของตนเอง ทั้งอย่างชั่วคราวและถาวร เช่น การมองเห็นหรือการได้ยิน หรือพรากความตระหนักรู้เกี่ยวกับสถานที่และเวลา”⁴¹ ในทางปฏิบัติ การกระทำเช่นนี้เป็นการจำกัดการรับรู้บางส่วนหรือโดยสมบูรณ์ด้วยการใช้มาตรการผสมผสาน อาทิ

- การระงับการสื่อสารทางวาจาด้วยเหตุ
- การใช้แสงสีเดียวตลอดเวลา
- การอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดูปลอดภัย
- ห้องขังที่บุนวมกันเสียง
- การคลุมศีรษะ
- การปิดตา
- การใช้ถุงมือ
- การใช้หน้ากาก
- การใช้ที่ปิดหู

55. การกระตุ้นประสาทสัมผัสที่ไม่ถึงขั้นก่อให้เกิดความเจ็บปวดทางกายภาพ เช่น การใช้แสงจ้า เปิดดนตรีเสียงดัง กลิ่นเหม็น อุณหภูมิที่ไม่สบายตัว หรือเสียงรบกวน อย่างต่อเนื่อง ก่อให้เกิดความเครียดทางจิตใจและความวิตก

⁴¹ General Assembly resolution 43/173, annex.

กังวลที่เพิ่มความรุนแรงเป็นลำดับ และทำให้ไร้ความสามารถในการคิดอย่างกระจ่าง ตามมาด้วยความหงุดหงิดที่เพิ่มมากขึ้น การปะทุของอารมณ์โกรธ ความเหนื่อยล้า และความสิ้นหวังโดยสิ้นเชิงในท้ายที่สุด ในขณะที่ การกระตุ้นประสาทสัมผัสการรับรู้ที่มากเกินไปที่สามารถก่อให้เกิดความเจ็บปวดหรือการบาดเจ็บทางกาย ทั้งโดยฉับพลันหรือเมื่อเวลาผ่านไป ก็ควรถูกถือเป็นการทรมานทางร่างกาย ยกตัวอย่างเช่น การทำให้เหยื่อมองไม่เห็นด้วยแสงจ้า หรือให้เหยื่อฟังเสียงหรือดนตรีที่ดังสุดขีด หรือการใช้อุณหภูมิทำให้เกิดการไหม้หรือภาวะอุณหภูมิกายต่ำ (Hypothermia)

5. สายสัมพันธ์ทางสังคมและอารมณ์ (ความโดดเดี่ยว การกีดกัน การทรยศ)

56. วิธีการทรมานทางจิตใจที่ถูกใช้เป็นประจำคือการโจมตีความต้องการของเหยื่อในการมีสายสัมพันธ์ทางสังคมและอารมณ์ด้วยการโดดเดี่ยว การกีดกันทางสังคม การข่มเหงรังแกร่วมกันเป็นกลุ่ม และการทรยศ ทั้งนี้ บุคคลที่ถูกพรากไม่ให้ทำการติดต่อทางสังคมที่สำคัญและถูกควบคุมทางอารมณ์อาจจะรู้สึกไม่มั่นคงและอ่อนแออย่างสุดขีดอย่างรวดเร็ว

57. วิธีการโดดเดี่ยวและกีดกันทางสังคมที่พบได้มากคือการขังเดี่ยว ซึ่งถูกนิยามว่าเป็น “การจำกัดพื้นที่ของผู้ต้องขังเป็นเวลา 22 ชั่วโมงหรือมากกว่านั้นต่อวันโดยไม่ให้มีการติดต่อกับคนอื่น ๆ อย่างจริงจัง”⁴² กฎหมายระหว่างประเทศระบุว่า การขังเดี่ยวต้องถูกนำไปใช้ในกรณียกเว้นเท่านั้น และการขังเดี่ยว “อย่างต่อเนื่องเป็นเวลานาน” ที่เป็นเวลาเกินกว่า 15 วันติดต่อกันจะถือเป็นการทรมานหรือการทารุณกรรมแบบหนึ่ง⁴³ เงื่อนไขดังกล่าวยังใช้กับกรณีที่มีการขยายเวลา/สั่งให้มีการขังเดี่ยวบ่อย ๆ ซึ่งเมื่อพิจารณาร่วมกันแล้ว ถือเป็นการขังเดี่ยวอย่างต่อเนื่องยาวนาน⁴⁴ วิธีการที่สุดโต่งกว่าการขังเดี่ยวคือ “การกักขังโดยไม่อนุญาตให้ติดต่อกับโลกภายนอก (incommunicado detention)” โดยเฉพาะกับแพทย์ ทนาย และญาติ โดยวิธีการนี้ได้ถูกยอมรับมาหลายครั้งหลายคราว่าเป็นการทรมานรูปแบบหนึ่ง⁴⁵

58. วิธีอื่น ๆ ในการพุ่งเป้าไปที่ความต้องการของเหยื่อในการมีความสัมพันธ์ทางสังคมยังได้แก่ การโดดเดี่ยวผู้ต้องขังด้วยเหตุทางการแพทย์ ภาษา ศาสนา หรือวัฒนธรรมอย่างจงใจภายในกลุ่มของผู้ต้องขัง รวมถึงการข่มขู่

⁴² The Nelson Mandela Rules, rule 44.

⁴³ Ibid., rule 43 (1) (b); and A/66/268, para. 26.

⁴⁴ A/68/295, para. 61.

⁴⁵ A/HRC/13/42, paras. 28 and 32; Inter-American Court of Human Rights, Velásquez Rodríguez v. Honduras, Judgement, 29 July 1988, para. 187; CCPR/C/51/D/458/1991, annex, para. 9.4; and CCPR/C/61/D/577/1994, para. 8.4.

การส่งเสริม หรือการอดกลั้นต่อสถานการณ์การคุกคาม การกลั่นแกล้ง หรือการข่มเหงรังแกโดยผู้กระทำการเป็นกลุ่มต่อปัจเจกหรือกลุ่มที่เป็นเป้าหมาย ยกตัวอย่างเช่น การใช้การกักขังที่มีลักษณะเลือกปฏิบัติหรือเชิงลงโทษกับชายรักเพศเดียวกันโดยกักขังร่วมกับผู้ต้องขังที่มีความรุนแรงและรังเกียจคนรักเพศเดียวกัน ซึ่งคาดการณ์ได้ว่าจะเกิดสถานการณ์การข่มเหงรังแกเป็นกลุ่ม เช่น การโดดเดี่ยวทางสังคม การข่มขู่ การทำให้อับอาย และการคุกคามทางเพศ และทำให้เกิดความเครียดและความวิตกกังวลตลอดเวลาในระดับรุนแรง ซึ่งมีแนวโน้มที่จะถูกถือเป็นการทรมาน แม้จะไม่มีเกิดการเกิดความรุนแรงทางกายภาพก็ตาม

59. ผลกระทบอย่างรุนแรงต่อจิตใจและร่างกายจากการกักขังโดยไม่อนุญาตให้ติดต่อกับโลกภายนอก การขังเดี่ยว และการกีดกันทางสังคม เช่น การข่มเหงรังแกเป็นกลุ่ม เคยได้ถูกเก็บข้อมูลอย่างละเอียด โดยรวมถึงตั้งแต่การวิตกกังวล ความเครียด และภาวะซึมเศร้า โดยความรุนแรงเพิ่มขึ้นตามลำดับ ไปจนถึงการบกพร่องทางการรู้คิดและแนวโน้มการฆ่าตัวตาย ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ ทั้งนี้ หากการโดดเดี่ยวและการกีดกันทางสังคมมีระยะเวลาต่อเนื่องเป็นเวลานานหรือไม่มีกำหนดเวลา หรือเกิดร่วมกับอาการทางจิตของนักโทษแดนประหาร (death row syndrome) การโดดเดี่ยวและการกีดกันทางสังคมนั้นยังอาจก่อให้เกิดความเสียหายทางจิตใจและร่างกายที่รุนแรงและไม่สามารถแก้ไขได้

60. นอกเหนือจากการโดดเดี่ยวและการกีดกันทางสังคมแล้ว ผู้ทรมานมักพุ่งเป้าไปที่ความต้องการของเหยื่อในการมีสายสัมพันธ์ทางอารมณ์โดยใช้การจงใจควบคุมทางอารมณ์ ซึ่งโดยทั่วไปอาจดำเนินการร่วมกับการโดดเดี่ยวและการกีดกันทางสังคมก็ได้ วิธีการในลักษณะนี้ ได้แก่

- การเสริมสร้างสายสัมพันธ์ทางอารมณ์และความเชื่อใจส่วนบุคคล แล้วจึงค่อยทำลาย
- กระตุ้นให้มี “การประพาศติผิด” ผ่านวิธีที่ “รู้สึกผิด/รู้สึกผิด” หลังจากนั้นจึงสร้างความรู้สึกผิดหรือละอายใจเนื่องจากการทำลายความเชื่อใจของผู้ทรมาน
- ทำลายสายสัมพันธ์ทางอารมณ์โดยการบังคับให้เหยื่อทรยศหรือมีส่วนร่วมในการทำร้ายผู้ต้องขังคนอื่นญาติ และเพื่อน หรือกลับกัน
- การให้ข้อมูลลวง งุนงง หรือสับสน หรือการเล่นบทบาทสมมติ

6. ความไว้วางใจต่อส่วนรวม (การดำเนินการตามอำเภอใจและการกลั่นแกล้งเชิงสถาบัน)

61. มนุษย์ทุกคนต้องการไว้วางใจต่อส่วนรวม เมื่อปัจเจกเผชิญกับอำนาจอันล้นพ้นของรัฐ ปัจเจกจะต้องสามารถชดเชยภาวะไร้อำนาจของตนเองโดยการพึ่งพาความสามารถและความเต็มใจของชุมชน/ส่วนรวมในการดำเนินการกำหนดใจตน โดยเฉพาะผ่านระบบนิติธรรมและหลักกระบวนการที่เป็นธรรม トラบไคที่ความผิดพลาดทางการ

บริหารหรือตุลาการ ความประมาท หรือสิ่งที่เกิดโดยพลการสามารถจัดการและแก้ไขได้ (ถึงแม้บางครั้งจะไม่สมบูรณ์แบบ) ถ้าระบบการร้องเรียนและเยียวยาเชิงสถาบันดำเนินไปอย่างเป็นปกติ ความไม่สะดวกสบาย ความยุติธรรม และความคับข้องใจที่เกิดขึ้นอาจอดกลั้นต่อได้ ในฐานะที่เป็นผลข้างเคียงที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ของกระบวนการตามรัฐธรรมนูญที่ใช้กำกับดูแลสังคมประชาธิปไตย

62. ดังที่รายงานของผู้รายงานพิเศษว่าด้วยความเกี่ยวพันกันระหว่างการทุจริตและการทรمانได้กล่าวโดยละเอียดไปแล้ว (A/HRC/40/59, ย่อหน้า 16 และ 48–60) กระบวนการตามรัฐธรรมนูญเหล่านี้จะถูกทำลายอย่างสาหัสเมื่ออำนาจฝ่ายบริหารหรือตุลาการถูกจงใจใช้ในทางที่ผิดเพื่อบรรลุเป้าหมายตามอำเภอใจ และเมื่อกลไกตรวจสอบองค์กรที่เกี่ยวข้องเพิกเฉย สมรู้ร่วมคิด ไม่สามารถเข้าถึงได้ หรือไร้อำนาจถึงจุดที่ปราศจากกระบวนการที่เป็นธรรมและระบบนิติธรรมโดยสิ้นเชิง

63. ในบริบทของประเทศที่มีความล้มเหลวเชิงระบบในการปกครอง หรือที่มีการกลั่นแกล้งข่มเหงบุคคลหรือกลุ่มหรือการที่สถาบันต่าง ๆ ดำเนินการตามอำเภอใจอย่างเรื้อรัง ขัดกับความต้องการของมนุษย์ในการให้ความไว้วางใจในส่วนรวม และอาจก่อให้เกิดความทุกข์ทรมานทางจิตใจอย่างสาหัส การขาดเสถียรภาพทางอารมณ์อย่างลึกซึ้ง และบาดแผลทางจิตใจเชิงปัจเจกหรือกลุ่ม ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ ทั้งนี้ ผู้รายงานพิเศษเห็นว่า การที่สถาบันต่าง ๆ ดำเนินการตามอำเภอใจ หรือข่มเหงทำให้เกิดความเจ็บปวดหรือความทุกข์ทรมานอย่างสาหัสต่อบุคคลที่ไร้อำนาจโดยเจตนาและจงใจ การทำตามอำเภอใจนั้นอาจก่อให้เกิดหรือมีส่วนทำให้เกิดการทรمانทางจิตใจ ในทางปฏิบัติ ประเด็นนี้เป็นประเด็นที่มีความสำคัญเป็นพิเศษ (แต่ไม่ใช่ประเด็นเดียว) เกี่ยวกับการจงใจใช้การกักขังตามอำเภอใจ และการดำเนินการตามอำเภอใจของฝ่ายตุลาการหรือบริหารที่เกี่ยวข้อง

64. นอกจากการกักขังโดยไม่ให้ติดต่อโลกภายนอกและการขังเดี่ยวตามที่กล่าวไปข้างต้นแล้ว ยังมีการกักขังโดยพลการบางรูปแบบอื่นที่น่าสังเกต ได้แก่

- **การหายสาบสูญโดยถูกบังคับ/การบังคับให้สูญหาย** หมายถึง การจับกุม การกักขัง การลักพาตัว หรือการกระทำในรูปแบบใด ๆ ก็ตามที่เป็น การลิดรอนเสรีภาพโดยหรือได้รับการอนุญาต สนับสนุน หรือยอมรับโดยปริยายจากเจ้าหน้าที่รัฐ ตามด้วยการปฏิเสธที่จะยอมรับถึงการกักขังดังกล่าวหรือการปกปิดชะตากรรมหรือที่อยู่ของบุคคลที่สูญหาย ซึ่งส่งผลให้บุคคลดังกล่าวตกอยู่ภายนอกการคุ้มครองของกฎหมาย⁴⁶ การหายสาบสูญโดยถูกบังคับอาจถือเป็นการทรمانรูปแบบหนึ่งทั้งต่อบุคคลที่สูญหายและญาติ (A/56/156, ย่อหน้า 9–16)⁴⁷

⁴⁶ International Convention for the Protection of All Persons from Enforced Disappearance, art. 2.

⁴⁷ CAT/C/54/D/456/2011, para. 6.4.

- **การกักขังเชิงบังคับ** หมายถึง การจงใจใช้ความทุกข์ทรมานที่เพิ่มระดับความรุนแรงเป็นลำดับเป็นเครื่องมือ โดยการกักขังโดยตามอำเภอใจอย่างต่อเนื่องยาวนานเพื่อเป้าหมายในการบังคับ ข่มขู่ ยับยั้ง หรือ “การปราบ” ผู้กักขังหรือบุคคลที่สาม
- **การลงโทษที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรี** หมายถึง การจำคุกที่นานหรือรุนแรงเกินไป โดยมีเป้าหมายเพื่อยับยั้ง ข่มขู่ และลงโทษ แต่ไม่ได้สัดส่วนอย่างร้ายแรงต่อความรุนแรงของความผิดและไม่สอดคล้องกับหลักการพื้นฐานด้านความยุติธรรมและความเป็นมนุษย์ การจำคุกยังอาจรวมถึงความทุกข์ทรมานทางจิตใจและอารมณ์อย่างสาหัสที่เกิดจาก “อาการทางจิตของนักโทษแดนประหาร (death row syndrome)” อีกด้วย⁴⁸

65. การที่การจำกัดพื้นที่หนึ่ง ๆ จะเข้าข่าย “การกักขัง” หรือไม่นั้นขึ้นอยู่กับปัจจัย ไม่เพียงแค่ว่าบุคคลที่เกี่ยวข้องนั้นมีสิทธิทางนิตินัยในการออกมาจากพื้นที่นั้นหรือไม่ แต่ยังรวมถึงว่า บุคคลนั้นสามารถใช้สิทธิดังกล่าวทางพฤตินัยโดยไม่ทำให้ตัวเองตกอยู่ในความเสี่ยงต่อการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างรุนแรงได้หรือไม่ (หลักการห้ามผลักดันกลับ (non-refoulement))

66. การกักขังตามอำเภอใจ และการดำเนินการทางตุลาการหรือบริหารตามอำเภอใจ จะถือเป็นการทรมานทางจิตใจหรือไม่นั้นจะต้องได้รับการพิจารณาเป็นรายกรณีไป ตามหลักทั่วไปแล้ว สถานการณ์การกักขังตามอำเภอใจยิ่งดำเนินนานขึ้นเท่าใด ผู้ถูกกักขังก็จะดำเนินการเพื่อเปลี่ยนแปลงสถานการณ์ของตนเองได้น้อยลงเท่านั้น และความทุกข์ทรมานและความสิ้นหวังก็จะยิ่งสาหัสขึ้น เหตุของการถูกจำกัดพื้นที่ตามอำเภอใจอย่างต่อเนื่องเป็นเวลานานได้แสดงถึงอาการเครียดหลังผ่านเหตุการณ์ร้ายแรงและผลทางสุขภาพกายและจิตใจที่รุนแรงและเรื้อรังอื่น ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การเผชิญกับความไม่แน่นอนและการดำเนินการของกระบวนการทางตุลาการตามอำเภอใจอย่างต่อเนื่อง และการขาดการสื่อสารที่เพียงพอและอิสระกับทนาย หมอ ญาติ และเพื่อน ซึ่งกระตุ้นให้เกิดความรู้สึกหมดหนทางและสิ้นหวัง และเมื่อเวลาผ่านไปอาจนำไปสู่อาการวิตกกังวลเรื้อรังและภาวะซึมเศร้า

67. เพราะฉะนั้น กรณีเช่นนี้จึงอาจถือเป็นการทรมานทางจิตใจ ดังที่ผู้รายงานพิเศษได้เน้นย้ำหลายครั้งหลายครา ทั้งในบริบทการโยกย้ายถิ่นฐานที่ไม่ปกติ (A/HRC/37/50, ย่อหน้า 25–27) และการสื่อสารกับผู้ร้องเรียน⁴⁹ ซึ่งมี

⁴⁸ A/67/279, para. 42. European Court of Human Rights, *Soering v. the United Kingdom*, Application No. 14038/88, Judgment, 7 July 1989, para. 111.

⁴⁹ See, most prominently, individual communications sent by the Special Rapporteur in the cases of Chelsea Manning, communication No. AL USA 22/2019, 1 November 2019; and Julian Assange, communications Nos. UA/GBR/3/2019, 27 May 2019; and UA GBR 6/2019, 29 October 2019.

การตั้งใจใช้หรือส่งเสริมการกักขังตามอำเภอใจและการดำเนินการทางตุลาการตามอำเภอใจเพื่อเป้าหมายในการ บังคับ ช่มชู้ ยับยั้ง หรือลงโทษ หรือด้วยเหตุผลที่เกี่ยวกับการเลือกปฏิบัติไม่ว่ารูปแบบใด

7. สภาพแวดล้อมแห่งการทรมาน (การสะสมของสิ่งกระตุ้นความเครียด)

68. รายการวิธีการโดยเฉพาะเจาะจงข้างต้นไม่ควรบดบังข้อเท็จจริงที่ว่า ในทางปฏิบัติ เหตุการณ์ทรมานจะต้อง ผิดกับวิธีการ กลวิธี และสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ที่ผสมผสานกันอยู่เกือบจะเสมอ ซึ่งถูกออกแบบอย่างจงใจเพื่อ ทำให้เกิดความเจ็บปวดหรือความทุกข์ทรมานทั้งทางกายและจิตใจ กลวิธีและสภาพแวดล้อมบางประเภทหากถูก ใช้ด้วยตัวเองมันเองหรือถูกใช้ในระยะเวลาสั้นอาจไม่ถือเป็นการทรมานเสมอไป แต่หากกลวิธีและสภาพแวดล้อม เหล่านี้ถูกใช้ร่วมกันหรือใช้ในระยะเวลาสั้นขึ้นก็อาจส่งผลกระทบต่อผู้รุนแรงได้⁵⁰ ดังนั้น การระบุการทรมานจึงอาจ ขึ้นอยู่กับไม่เพียงแต่ลักษณะเฉพาะของกลวิธีหรือสภาพแวดล้อมนั้น ๆ เท่านั้น แต่ยังรวมถึงผลกระทบต่อผู้ประสบและ/ หรือที่ดำเนินต่อเนื่องเป็นเวลานานของมันด้วย และบางกรณียังเกิดร่วมกับปัจจัยความเครียดภายนอกหรือความ เปรียบบางส่วนบุคคลที่ไม่ได้อยู่ภายใต้การควบคุมของผู้ทรมานและแม้แต่ผู้ทรมานเองก็อาจไม่ได้ตั้งใจใช้มันเป็น เครื่องมือด้วย ดังที่คณะกรรมการระหว่างประเทศสำหรับอดีตยูโกสลาเวียได้ระบุไว้ว่า การทรมาน “อาจเกิดขึ้นโดย การกระทำเดี่ยวหรือเป็นผลมาจากการผสมผสานและการสะสมของหลายการกระทำ ซึ่งเมื่อพิจารณาอย่างแยกกัน และมองดูจากภายนอกแล้วอาจดูไร้พิษภัย... ระยะเวลา การเกิดซ้ำ และรูปแบบการทารุณกรรมและความรุนแรงที่ หลากหลายควรได้รับการประเมินอย่างเป็นองค์รวม”⁵¹

69. โดยเฉพาะในกรณีที่ไม่มีความเจ็บปวดและความทุกข์ทรมานทางกาย เราจะต้องพิจารณาบริบทของการใช้ วิธีการใดวิธีการหนึ่งอย่างละเอียดอยู่เสมอ ยกตัวอย่างเช่น ขณะที่การกล่าวดูแคลนและการหมิ่นประมาทอย่าง ชัดเจนในเหตุการณ์ปกติอาจถือเป็นความผิดทางอาญาและไม่ใช้การทรมาน แต่ความเข้าใจดังกล่าวอาจ เปลี่ยนแปลงไปอย่างสิ้นเชิง หากการกระทำเดียวกันนั้นกลายเป็นเรื่องของการใส่ความให้ร้ายโดยรัฐอย่างเป็น ระบบและการข่มเหงที่มีมาตรการอื่นร่วมด้วย เช่น การกักขังตามอำเภอใจ การควบคุมติดตามตลอดเวลา การ ปฏิเสธความยุติธรรมอย่างเป็นระบบ และการคุกคามหรือข่มขู่อย่างร้ายแรง⁵² นอกจากนี้ บุคคลแต่ละบุคคลยังอาจ

⁵⁰ Physicians for Human Rights and Human Rights First, *Leave No Marks: Enhanced Interrogation Techniques and the Risk of Criminality* (2007), p. 6.

⁵¹ International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia, Trial Chamber II, *Prosecutor v. Milorad Krnojelac*, Case No. IT-97-25, Judgment, 15 March 2002, para. 182; see also, European Court of Human Rights, *Ireland v. the United Kingdom*, Application No. 5310/71, para. 168.

⁵² Large-scale historical examples of such abuse were the so-called “struggle sessions” used during the Chinese Cultural Revolution (1966–1976) to publicly humiliate, abuse and torture political

ตอบสนองต่อวิธีการทรมานแต่ละวิธีแตกต่างกัน ดังนั้น ในทางปฏิบัติ กลวิธีในการทรมานจะต้องถูกประเมินโดย อ้างถึงความประมาทบางส่วนบุคคลของเหยื่อที่ตกเป็นเป้าอยู่เสมอ (A/73/152) ไม่ว่าจะเนื่องมาจากความพิการ (A/63/175) สถานะการเป็นผู้ย้ายถิ่น (A/HRC/37/50) หรือเหตุผลอื่นใด

70. ในเหตุการณ์เช่นนี้ แทนที่จะเป็นการพิจารณาแต่ละปัจจัยแยกกันและประเมินว่าปัจจัยใดตรงตามเกณฑ์ “ความรุนแรง” ขั้นต่ำบ้าง เราควรคำนึงถึง “สภาพแวดล้อมแห่งการทรมาน” อันหมายถึง การใช้เงื่อนไขและ/หรือ แนวปฏิบัติอย่างผสมผสานที่ถูกออกแบบหรือมีลักษณะโดยรวมเพื่อทำให้เกิดความเจ็บปวดหรือความทุกข์ทรมาน โดยมีเจตนาที่จะก่อให้เกิดความรุนแรงมากพอในการบรรลุเป้าหมายการทรมานที่ต้องการ⁵³ การกระทำเช่นนี้ สะท้อนถึงความเป็นจริงที่ว่า เหยื่อมักประสบและตอบสนองต่อการทรมานอย่างเป็นองค์รวม ไม่ใช่ในฐานะชุด กลวิธีและเงื่อนไขที่แยกออกจากกัน ซึ่งแต่ละกลวิธีหรือเงื่อนไขอาจจะถือหรือไม่ถือเป็นการทรมานก็ได้⁵⁴

[...]

ข้อสรุปและข้อเสนอแนะ

77. ผู้รายงานพิเศษขอเสนอข้อสรุปและข้อเสนอแนะ อันมาจากข้อสังเกตและข้อพิจารณาแนวคิดเกี่ยวกับ “การทรมานทางจิตใจ” ข้างต้น และจากข้อมูลการปรึกษาหารือกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในวงกว้าง โดยใช้ ความรู้และการวิเคราะห์อย่างสุดความสามารถของตนเอง ดังต่อไปนี้

78. การทรมานทางจิตใจเกิดขึ้นในบริบทที่หลากหลายมาก ได้แก่ ระหว่างการสืบสวนสอบสวนทางอาญา ตามปกติ การกักขังในชั้นตำรวจ ปฏิบัติการตรวจค้น การรวบรวมข้อมูลข่าวกรอง การดูแลทางการแพทย์ จิตเวช และสังคม การตรวจคนเข้าเมือง การกักขังทางปกครองและเชิงลงโทษ รวมถึงในบริบททางสังคม เช่น ความรุนแรงในครอบครัว การข่มเหงรังแกเป็นกลุ่ม การกลั่นแกล้งทางไซเบอร์ และการข่มเหงทางการเมือง หรือที่เลือกปฏิบัติ

dissidents. See Tom Phillips, “The cultural revolution: all you need to know about China’s political convulsion”, *The Guardian*, 10 May 2016. For a recent individual case, see OHCHR, “UN expert says ‘collective persecution’ of Julian Assange must end now”, 31 May 2019.

⁵³ Pérez-Sales, *Psychological Torture*, p. 284.

⁵⁴ Luban and Newell, “Personality disruption as mental torture”, pp. 363 and 374.

79. ข้อสังเกตทั่วไป: การทรมานทางจิตใจนั้นถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของการทรมานทั่วไป ผู้รายงานพิเศษจึงอยาก จะขอเน้นย้ำถึงข้อเสนอแนะทั่วไปของอำนวยการ (E/CN.4/2003/68, para. 26) และย้ำว่าข้อเสนอแนะเหล่านี้ สามารถปรับใช้ได้อย่างเต็มที่กับวิธีการ กลวิธี และสภาพแวดล้อมที่มีลักษณะเป็น “การทรมานทางจิตใจ”

80. การสืบสวนสอบสวนที่มีได้มีการใช้มาตรการเชิงบังคับ: เมื่อพิจารณาถึงความสำคัญในทางปฏิบัติในการที่ ยังคงต้องอธิบายถึงความแตกต่างระหว่างเทคนิคการสืบสวนสอบสวนที่มีได้มาตรการเชิงบังคับที่สามารถ กระทำได้ กับการสืบสวนสอบสวนในเชิงบังคับและต้องห้ามมิให้กระทำ ผู้รายงานพิเศษรับรองข้อสรุปและ ข้อเสนอแนะในรายงานที่ได้จัดเตรียมโดยผู้รายงานพิเศษคนก่อนหน้า (A/71/298) และขอเรียนเชิญให้รัฐ ต่างๆสนับสนุนกระบวนการพัฒนาแนวปฏิบัติระหว่างประเทศเกี่ยวกับการสัมภาษณ์เชิงการสืบสวนและกลไก การคุ้มครองอื่นๆที่เกี่ยวข้อง

81. พิธีสารอิสตันบูล: บุคลากรที่มีหน้าที่ในการทำการตรวจสอบทางการแพทย์ ที่ต้องกำหนดสถานะของผู้ย้าย ถิ่น และต้องดำเนินคดีคดีที่อาจถือเป็นการทรมานในกระบวนการยุติธรรม ควรที่จะต้องได้รับการอบรมเป็น การเฉพาะตามลักษณะการปฏิบัติหน้าที่ ในการสังเกตและเก็บข้อมูลเกี่ยวกับสัญญาณของการทรมานและการ ประตบัติที่โหดร้าย โดยสอดคล้องกับพิธีสารที่ได้รับการแก้ไขปรับปรุง

82. ข้อเสนอแนะจำเพาะ: เมื่อพิจารณาถึงการทรมานทางจิตใจโดยจำเพาะแล้ว ผู้รายงานพิเศษเสนอแนะให้ รัฐต่าง ๆ นำบทนิยาม การตีความ และความเข้าใจดังต่อไปนี้ มาปรับใช้และนำไปปฏิบัติในบริบทของประเทศ ตน แก่กรอบการทำงานเชิงสถาบันและนโยบาย โดยเฉพาะ การฝึกอบรมและการให้แนวทางชี้แนะแก่บุคลากร ทางด้านการแพทย์ กระบวนการยุติธรรม การปกครอง ทหาร และเจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมาย

83. บทนิยามสำหรับการทำงาน: เพื่อวัตถุประสงค์ของกฎหมายสิทธิมนุษยชน “การทรมานทางจิตใจ” ควรที่ จะถูกตีความโดยครอบคลุมวิธีการ กลวิธี และสภาพแวดล้อมทั้งหมดที่มีเจตนาหรือถูกออกแบบให้ทำให้เกิด ความเจ็บปวดหรือความทุกข์ทรมานอย่างสาหัสทางจิตใจอย่างจงใจ โดยไม่ใช่หรือไม่ใช่เกิดจากผลของความ เจ็บปวดหรือความทุกข์ทรมานอย่างสาหัสทางกาย ในทางกลับกัน “การทรมานทางกายภาพ” ควรถูกตีความ ให้ครอบคลุมวิธีการ กลวิธี และสภาพแวดล้อมทั้งหมดที่มีเจตนาหรือถูกออกแบบให้ทำให้เกิดความเจ็บปวด หรือความทุกข์ทรมานอย่างสาหัสทางกายอย่างจงใจ โดยไม่คำนึงถึงการก่อให้เกิดความเจ็บปวดหรือความ ทุกข์ทรมานทางจิตใจที่เกิดขึ้นไปพร้อมกัน

84. องค์ประกอบของการทรมาน: ในบริบทของการทรมานทางด้านจิตใจ

(ก) “ความทุกข์ทรมานทางด้านจิตใจ” โดยหลักแล้วหมายถึง ประสบการณ์ความทุกข์ทรมานทางด้านจิตใจในเชิงนามธรรม แต่ทว่าในกรณีที่มีได้มีประสบการณ์ดังกล่าว ก็อาจจะหมายรวมถึงการก่อให้เกิดความทุกข์ทรมานทางด้านจิตใจในเชิงรูปธรรมเพียงอย่างเดียว

(ข) “ความร้ายแรง” ของความทุกข์ทรมานหรือความเจ็บปวดทางด้านจิตใจนั้นขึ้นอยู่กับปัจจัยมากมายทั้งที่เกิดภายในและภายนอกบุคคลต่าง ๆ โดยปัจจัยทั้งหมดนี้จะต้องถูกประเมินเข้าด้วยกันแบบองค์รวม เป็นรายกรณีไป ภายใต้วัตถุประสงค์จำเพาะของการปฏิบัติและการลงโทษนั้นๆ

(ค) “ภาวะไร้อำนาจ” หมายถึง การที่เหยื่อไม่มีความสามารถในการหลบหนีหรือต่อต้านการกระทำที่ก่อให้เกิดความเจ็บปวดหรือความทรมานทางด้านจิตใจ ซึ่งอาจจะเกิดขึ้นได้ไม่ใช่เพียงแค่ผ่านการจองจำร่างกาย แต่ยังสามารถเกิดขึ้นในกรณี เช่น การรักษาความบกพร่องใจ ๆ การลิดรอนความสามารถทางด้านกฎหมาย การข่มขู่ร้ายแรงที่เกิดขึ้นโดยทันทีทันใด และบริบททางด้านสังคมจากผลของการควบคุมเชิงบังคับ การข่มเหงรังแกโดยผู้กระทำเป็นกลุ่ม การคุกคามทางไซเบอร์ และการดำเนินคดี

(ง) “เจตนา” นั้นมีอยู่เมื่อผู้กระทำความผิดหรือควรทราบว่าเป็นทางปฏิบัติโดยทั่วไปของสถานการณ์นี้ การกระทำหรือการละเว้นกระทำของเขาและเธอจะก่อให้เกิดการบาดเจ็บและการทุกข์ทรมานทางด้านจิตใจอย่างแรง ไม่ว่าจะเกิดขึ้นต่างหาก หรือเกิดขึ้นร่วมกับปัจจัยและสถานการณ์อื่น ๆ

(จ) “มีเป้าหมาย (ความจงใจ)” คือสถานการณ์เมื่อความเจ็บปวดหรือความทรมานทางด้านจิตใจถูกก่อให้เกิดขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์ เช่น เพื่อการซักถาม การลงโทษ การข่มขู่ การบังคับเหยื่อหรือบุคคลที่สาม หรือโดยการเลือกปฏิบัติ โดยไม่ต้องคำนึงถึงว่าวัตถุประสงค์นั้นจะถูกอ้างว่าเป็นไปเพื่อการกุศล เช่น “ความจำเป็นทางการแพทย์” “การให้ความรู้ที่ถูกต้อง” “การรักษาทางจิตวิญญาณ” หรือ “การบำบัดเพื่อแก้ไขเพศสภาพ”

(ฉ) “การลงโทษที่ชอบด้วยกฎหมาย” ไม่รวมไปถึงการลงโทษหรือมาตรการใด ๆ ที่ถูกห้ามโดยตราสารระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้อง หรือกฎหมายภายในประเทศ เช่น การคุมขังเดี่ยวเป็นระยะเวลานานหรือไม่มีกำหนดเวลา การควบคุมสัมผัสการรับรู้ การลงโทษแบบกลุ่ม/เหมารวม การห้ามมิให้มีการติดต่อกับครอบครัวหรือการคุมขังเพื่อวัตถุประสงค์ในการบังคับ กดดัน หรือด้วยเหตุผลที่เกี่ยวข้องกับการเลือกปฏิบัติใดๆ

85. วิธีการทรมานทางจิตใจที่พบได้เป็นหลัก: ในทางกลับกันกับการทรมานต่อเนื้อตัวร่างกายซึ่งใช้ความต้องการทางด้านร่างกายและจิตใจเป็นช่องทางในการทำให้เกิดผลกระทบต่อจิตใจและอารมณ์ของเหยื่อ การทรมานด้านจิตใจเกิดขึ้นผ่านการโจมตีโดยตรงไปยังความต้องการทางด้านจิตใจพื้นฐานทั่วไป ได้แก่

- (ก) ความปลอดภัย (การสร้างความกลัว ความหวาดวิตก และความวิตกกังวล)
- (ข) การกำหนดเจตจำนงของตนเอง (การครอบงำและการจำนน)
- (ค) ศักดิ์ศรีและอัตลักษณ์ (การทำให้อับอาย การละเมิดความเป็นส่วนตัวและบูรณภาพทางเพศ)
- (ง) การรับรู้สภาพแวดล้อม (การควบคุมสัมผัสการรับรู้)
- (จ) สายสัมพันธ์ทางสังคมและอารมณ์ (ความโดดเดี่ยว การกีดกัน การทรยศ)
- (ฉ) ความไว้วางใจต่อส่วนรวม (การดำเนินการตามอำเภอใจและการกลั่นแกล้งเชิงสถาบัน)

86. สภาพแวดล้อมของการทรมาน: ในทางปฏิบัติแล้วเหยื่อของการทรมานมักที่จะเป็นเหยื่อของกลวิธีและสภาพแวดล้อมหลากหลายอย่างผสมผสานกัน ก่อให้เกิดความเจ็บปวดหรือความทุกข์ทรมานทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ โดยความร้ายแรงนั้นขึ้นอยู่กับปัจจัย เช่น ระยะเวลา ความถี่/การสะสม และความเปราะบางในแต่ละบุคคล เหยื่อมักได้รับประสบการณ์และตอบสนองต่อการทรมานแบบองค์รวม ไม่ใช่แยกออกจากกันตามกลวิธีและสภาพแวดล้อม ซึ่งการกระทำแต่ละอย่างนั้นอาจจะหรืออาจจะไม่ถึงขั้นเป็นการทรมาน ด้วยเหตุนี้ การทรมานทางจิตใจ จึงอาจจะถูกกระทำขึ้น ในระหว่างการกระทำหรือละเว้นกระทำการกระทำหนึ่ง ๆ หรืออาจเป็นผลจากปัจจัยหลาย ๆ อย่างรวมเข้าหรือทับถมกัน ซึ่งเมื่อพิจารณาถึงการกระทำต่าง ๆ ที่ละการกระทำ หรือมองจากภายนอกแล้ว อาจจะดูเหมือนไม่มีอันตรายร้ายแรง ทั้งนี้ การก่อให้เกิดความเจ็บปวดหรือความทุกข์ทรมาน โดยเจตนา อย่างจงใจ และร้ายแรงนั้น จะต้องถูกประเมินแบบองค์รวม โดยพิจารณาถึงสถานการณ์ในสภาพแวดล้อมนั้น ๆ ทั้งหมด

87. ความท้าทายของเทคโนโลยีสมัยใหม่: เพื่อที่จะประกันว่าการบังคับใช้มาตรการการห้ามมิให้มีการทรมานและพันธกรณีทางกฎหมายระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์ในปัจจุบันและสถานการณ์ในอนาคต เป็นไปอย่างเหมาะสมนั้น การตีความจะต้องมีการพัฒนาไปพร้อมกับศึกษาความท้าทายและประสิทธิภาพใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นมาพร้อมกับการพัฒนาของเทคโนโลยี ไม่ใช่แค่ในพื้นที่ไซเบอร์ แต่ยังรวมถึงในพื้นที่ เช่น ปัญญาประดิษฐ์ วิทยาการหุ่นยนต์ เทคโนโลยีนาโน และเทคโนโลยีทางประสาท หรือวิทยาศาสตร์เภสัชกรรม และชีวการแพทย์ โดยรวมถึง สิ่งที่เรียกว่าการเพิ่มขีดความสามารถของมนุษย์ (human enhancement)